

ВЕЛИКИ РУСКИ СТАРЦИ

**Жития, чудеса, духовни наставления
(част 4)**

ВЕЛИКИ РУСКИ СТАРЦИ: Жития, чудеса, духовни наставления (част 4)

Славянобългарски манастир "Св. Вмчк Георги Зограф"©, Света Гора, Атон, 2006 г.

СОЛОВЕЦКИ СТАРЦИ	1
Старецът Теофан (1744-1819)	2
Из духовните поучения на стареца Теофан	6
Старецът Иероним (1765-1847)	8
Из духовните поучения на стареца Иероним	8
Старецът Наум (1777-1853)	10
Из духовните поучения на стареца Наум	12
.....	14
Старецът Георги, Задонски затворник (1789-1836)	15
Из духовните поучения на стареца Георги, Задонски затворник	17
Старецът Иларион Троекуровски (1764-1853)	29
Из духовните наставления на стареца Иларион	34
Старецът Иоан, затворник Сезеновски (1791-1839)	36
Из духовните наставления на стареца Иоан, затворник Сезеновски	40
Старецът иеросхимонах Стефан Вятски (1830-1890)	41
Из духовните наставления на стареца Стефан	43
Старецът Гавриил (Зирянов) (1844-1915)	46
Духовни поучения на стареца Гавриил	49
Завещание на стареца Гавриил за неговите духовни чеда	52

СОЛОВЕЦКИ СТАРЦИ

Старецът Теофан (1744-1819)

Старецът Теофан е бил послушник в Киево-Печерската Лавра. Прекарал там седемнадесет години в различни трудове и бил назначен да служи на стареца Доситей, който живеел в затвор. Теофан се е учел от този велик подвижник на монашески живот.

Скоро у Теофан се разпалило желание да посети Светата земя. Когато поискал благословение за далечното пътуване, старецът отговорил: “Нямаш път нито към Иерусалим, нито към Света Гора. Предстои ти, когато му дойде времето, друг път. А сега, ако желаеш, върви в Молдавия. Това ще ти бъде от полза”.

Старецът Доситей наредил на Теофан да отиде в Подол (долната част на град Киев), да намери там двама молдавски монаси и да ги доведе при него. Единият от тези монаси бил Софроний, приятел и сподвижник на преподобни Паисий (Величковски). След като изпълнил всички дадени му от преподобни Паисий поръчения, той се канел да поеме по обратния път и старецът Доситей го помолил да вземе със себе си неговия ученик. Молдавските монаси на драго сърце взели Теофан със себе си.

Това пътуване се сторило тежичко на Теофан поради притеснения от страна на турците и поради различни лишения, така че той се разкайвал за това, че напуснал Киев. Близко до Нямецката обител сам преподобни Паисий срещнал пътниците и поздравил Теофан с думите: “Чедо Теофане! Идването ти при нас няма да е напразно. То ти е приготвило своята награда”.

Отначало Теофан живеел в Нямецкия манастир. После ходил в други обители и изучавал вътрешния ред и монашеските устава, нравите и обичаите на монашеския живот. Нестяжението на молдавските монаси е било пълно - в килиите нямало нищо друго, освен икони, книги и инструменти за ръкоделие. Монасите се отличавали най-вече със смирение, държейки се настрана от гордостта и тщеславието. Те не познавали завистта и взаимните обиди. Ако на някого поради непредпазливост или разгорещеност му се случвало да оскърби другото, бързал да се помири с оскърбения. Който не искал да прости на съгрешилия брат, бил изгонван от манастира. Походката на монасите била скромна и благочинна; очите били наведени към земята. При среща се изпреварвали един другото с поклон. В храма стоели на определеното за всекиго място. Не допускали празнословие не само в църквата, но и в манастира и извън него. С преподобни Паисий тогава живеели около седемстотин братя и когато се събирали на послушание по сто - сто и петдесет души, един от братята четял книга или разказвал нещо душеполезно. А ако някой започнел празен разговор, незабавно го прекъсвали. В килиите едни пишели книги, други предали, шиели монашески шапки и камилавки, изработвали лъжици, кръстчета или се занимавали с различни ръкоделия. Всички били под надзора на духовници и наставници. Никой не дръзвал самоволно да изяде дори един плод, каквито има толкова много в Молдавия. Хранели се с произведенията на земята за слава Божия само с благословение и всички заедно.

Този начин на живот допаднал на Теофан и той помолил преподобни Паисий да го остави в Молдавия. “Върви сега в Русия - рекъл преподобни Паисий - и послужи още малко на стареца, който скоро ще почине, и по неговото благословение иди да се спасяваш там, където той ти посочи”. И изпращайки го със своето благословение, добавил: “Чедо, Бог и Пречистата да те пазят при всяко пътуване. Вярвам, че Бог не ще позволи да бъдеш изкушен свръх твоята мярка и ще те удостои с частта на Своите избраници заради молитвите на преподобните отци Антоний и Теодосий, Печерски чудотворци, и на твоя старец Доситей. Божието благословение от наше смирение да бъде върху теб. Предай благодарност на благоговейния си старец и не забравяй наше недостойнство”.

Скоро старецът Теофан пристигнал в Киев. По това време старецът Доситей вече бил в Китаевската пустиня. Като почувствал приближаването на кончината си, пустинникът казал на ученика си: “Възлюбено мое чедо, ти много ми послужи. Сега заминавам по пътя на отците ми. След като ме погребеш, не оставай тук, а иди на север. Там, в Соловецката обител, ще намериш спасение”.

Теофан отговорил: “Отче, обещал съм да прекарам живота си край пещерите на преподобните Антоний и Теодосий”. “Чедо - рекъл старецът, - пред Бога са равни Антоний и Теодосий тук и Зосима и Саватий там. Те имат еднаква благодат у Бога да ходатайстват за духовните си чедо. Виждам, че Божественият промисъл ти посочва място на север, и вярвам, че той устройва всичко според твоето желание, за полза и спасение на душата ти, и ще ти помогне да понесеш скърбите на пустинния живот. Не се противопоставяй на решението на Всевишния; но като пребиваваш там, внимавай в себе си и се пази от жестокия звяр, който търси начин да те погълне. А ако ти се случи изкушение, не унивай, а мъжествено се старай да се поправиш”.

Монах Теофан отначало не изпълнил завета на стареца си и останал да живее в Киев. Изкопал си пещера и мислел да се засели в нея, но не му разрешили. Затова отишъл в пустинята край Лаврата, но и там му забранили да живее. Като видял Божието неблаговоление заради непослушанието си към стареца, той напуснал Киев и се отправил към далечната Соловецка обител.

Пристигнал в обителта при архимандрит Иероним и преминавал различни послушания, като започнал от просфорната. Там се запознал с монах Климент, който водел подвижнически живот. Климент казал на त्याлото си: “Смиривам те със суха храна, глад и жажда, за да бъдеш покорно и по-лесно да вървиш по своя път, като носиш възложеното ти иго”.

В разговорите между Теофан и Климент понякога ставало дума за пустинножителите, които живели рано на Соловецкия остров, как те, известни само на Бога, живеели в глад и жажда, хранейки се с мъх и различни плодове; търпели теснота, студ и различни страхотии от враговете на спасението. Но Христовите подвижници, въоръжени с вяра и молитва, мъжествено преодолявали всичко.

Скоро Климент поискал от стареца си благословение да отиде в пустинята. След изпитание старецът, виждайки непреклонното му желание и познавайки търпението му, с молитва го пуснал в уединение. Както кошута бърза към водни потоци, така и той се устремил към необитаемите места във вътрешността на острова. Там, в подножието на един хълм, намерил удобно място, където си изкопал пещера и започнал да живее в пост и молитва.

Теофан се грижел за бившия си съжител и му изпращал необходимото. Но местопребиваването му скоро било разкрито от един манастирски служител, който донесъл за пустинника на архимандрит Иероним. Архимандритът се разпоредил да го доведат в манастира и да го върнат в просфорната. Но Теофан нямал покой, изяждан от желанието да живее в пустинята. С настъпването на пролетта Климент отново получил от стареца разрешение да отиде в пустинята. Теофан отначало скърбял, че е загубил съжителя си, после тайно напуснал манастира и издирвал приятеля си Климент в най-отдалечените места на острова. След като не го намерил, си направил землянка близо до така нареченото Ягодово езеро, на десет версти от манастира, и се заселил в нея. Нощем пустинникът четял Псалтира и правел поклони, а денем се трудел и събирал мъх и корени за храна. Отдавнашното му желание за пустинножителство сега било задоволено. Душата му се чувствала в пустинята като в напълно сродна стихия. Дяволът плашел стареца Теофан с различни привидения. Понякога му се струвало, че се явяват диви зверове или долитат множество хищни птици и вдигат шум. Друг път му се представляла сякаш конница от врагове, а понякога дори му бил нанасян побой. Тогава той падал ничком пред Бога, просейки помощ и застъпничество - и Господ го спасявал.

Надеждата да открие някъде Климент или да намери други подвижници не напускала стареца. За тази цел той обхождал съседните планини и клисури. Веднъж намерил двама пустинници, които от седем години живеели в една келия. Като прекарал нощта при тях, той научил чина на молението им. Те ставали в полунощ, единият правел поклони, а другият издигал ръце и се молел за себе си и за брат си. После първият заставал на неговото място, а вторият правел поклони. Друг път, ходейки из острова, той срещнал братя, пратени да издирват самия него, и се върнал с тях в манастира.

Скоро старецът бил изпратен в Сума, за да извършва надзор на Соловецкото подворие. Животът сред света променил духовното му настроение. Прекарал три години и половина в Сума в житейски грижи и после бил изпратен в Архангелск за покупки. Приемникът на Иероним, архимандрит Герасим, го назначил за иконом на манастира. Там чрез звънаря на манастира той получил веднъж поздрави от предишния си сподвижник. “Нима Климент още е жив?” - с известен страх попитал старецът Теофан. “Жив е” - отговорил звънарят и му разказал за срещата си с Климент. След като ходил до Анзерския скит и посетил Голготския хълм, на

върщане звънарят се отбил от пътя, за да понабере ягоди, загубил се, два дни скитал из острова и на третия видял дим в планината и се зарадвал. Като се приближил до хълма, той намерил малък отвор, а след това - и вратата на келията, в която влязъл след обичайната молитва. Там видял един пустинник, стоящ на молитва, поклонил му се, седнал и по негова покана разказал за себе си. Тогава пустинникът разпознал в лицето на звънаря свой стар познат и казал, че той е Климент, колегата на Теофан в просфорната.

Разказът на звънаря дълбоко разтърсил Теофан. Приятелят му се подвизава, а той е затънал в житейски грижи и няма време да помисли за душата. Чувство на скръб и покаяние обзело сърцето му и той започнал да търси начин да поправи живота си. Господ скоро му открил пътя към покаянието. Новият архимандрит Герасим, който ревностно желаел да въведе ред в обителта, правел на Теофан, надзираващ манастирските работи, строги забележки. Теофан решил да напусне Соловецкия манастир, взел хляб, качил се на малка платноходка и излязъл в открито море с намерението да се засели някъде по крайбрежието на материка. Отначало духал тих ветрец, но после се извила силна буря. Виждайки смъртта в очите, Теофан извикал: "Господи Иисусе Христе, помилуй ме! Ти знаеш, че навлязох в тези вълни заради Теб. Моля Твоето милосърдие, дай ми време за покаяние, защото виждам, че вълните са готови да ме погълнат, та да не би водната бездна да завлече в ада душата ми, която не е готова да се яви на Страшния Съд". Вълните били толкова силни, че не било възможно нито да държи платната вдигнати, нито да гребе. Теофан лежал в лодката и всеки миг очаквал смъртта. Така бил носен из морето десет дни. Накрая бил изхвърлен на брега, където със сълзи благодарил на Бога за спасението си. Един местен жител го отвел в колиба сред гъста гора.

Господ очиства и издига избраниците си към по-високо съвършенство по различни пътища, в съответствие с духовното им състояние. У Теофан е имало много добри пориви, много благочестиви желания, но нямало пълно отричане от своята воля и покорност към Божията воля; не е имало непреклонна решимост за подвижничество. Затова Господ го вразумява чрез скърби и изкушения, за да укрепи доброто му желание.

Скоро открили Теофан в колибата, завели го в Кем, където го заключили под стража, за да го изпатят при удобен случай в Соловецкия манастир. Като видял, че стражарят е заспал, той тихо излязъл от ареста и избягал в гората. По пътя се натъкнал на случайни минувачи и ги помолил да му посочат такова пустинно място, където никой да не го намери. Като се смилили над него, тези хора му навлекли някаква стара дрипа, дали му храна и го откарали на повече от тридесет версти нагоре по реката, където му посочили една ловджийска барака.

Но там спокойствието на пустинника било нарушено. Крайбрежни ловци го намерили и като разбрали, че това е Теофан, бившият соловецки закупчик, помислили, че е избягал от манастира с пари. И когато той започнал да ги уверява, че няма в себе си никакви пари, ловците опожарили келията му, били го, изтезавали го с огън. После го завързали с въже и го влачили в езерото под леда от една дупка до друга, и го заплашвали, че или ще го отведат в манастира, или ще го удавят в езерото.

След като не постигнали желаното, те оставили подвижника полумъртъв.

Като се свестил, той благодарил на Бога за претърпените страдания, като се признал за достоен и за по-голямо наказание заради греховете си. Като видял колибата си опожарена и ограбена, той се помолил със сълзи на Бога: "Господи, Ти виждаш страданията ми, виждаш бедата ми. Нямам с какво да се храня и да прикрия голотата си. Моля Твоето милосърдие, помогни ми. Ще умра тук, ако това е Божията воля, но Господ е силен да укрепи немоцта ми".

Тръгнал и отишъл на друго място, добил огън, събрал дърва и с голям труд си изкопал пещера. Нямайки нито хляб, нито инструменти за изкопаване на никакви корени, той събирал гнили дърва и мъх, варял ги във вода в съд от брезова кора и с това се хранел. Но от тази храна пустинникът напълно отслабнал и всеки час очаквал смъртта. По-късно сам разказвал, че силният глад го принуждавал да употребява такава храна, но стомахът му отказвал да я приема. Когато я преглъщал, чувствал силна болка, така че много пъти падал на земята и сякаш прощавайки се с живота казал: "Господи, приеми с мир духа ми". После, като усещал в себе си някаква топлина, ставал и молел Бога да укрепи немоцта му.

В такива страдания Теофан доживял до лятото, когато си насъбрал корени, мъх, различни горски плодове и пет години се хранил с тях.

Щом узнали за пустинника, живеещите наблизко селяни понякога му донасяли необходимото. И когато Теофан започнал да сее ръж и ечемик на избрано от него удобно място, зърното му стигало не само за неговото изхранване, но понякога оставало и за други.

Молитвеното му правило се състояло от две хиляди и четиристотин поклона на денонощие. Мнозина крайморски жители, и особено - живеещи в Кеми, го обичали като техен духовен отец. Старецът живял там двадесет и четири години. Местните власти гледали с подозрение това, че Теофан учи народа, и го заплашвали с изгонване. Действително, скоро пристигнал соловецкият иеромонах Иосиф, взел пустинника и го закарал в Соловецкия манастир. Това се случило през 1817 година, при архимандрит Паисий. Старецът пристигнал през нощта и като отишъл преди началото на утренията в църквата, посветена на преподобните Зосима и Саватий, целунал мощите им и започнал с умиление да слуша службата. Видът на пустинника бил странен: бил нисък на ръст; целият почернял от дим; на главата си носел стара камилавка; всичките му дрехи били изпокъсани. Старецът скоро бил пуснат от Соловецката обител и изпратен в Голготския скит на Анзерския остров. Там при него ходели жители от крайбрежието, оплаквали се, че ги е изоставил, и били готови отново да го отведат при себе си. Теофан прогонвал със заплахи тези съблазнители. По това време старецът бил на седемдесет и три години; нямал сили да си качи на планината нито вода, нито дърва. Затова през есента му направили келия в подножието на планината, където се заселил.

И тук той претърпял много страдания и си изпатил много от хорска злоба, от нечисти духове и от бедни.

Понякога около келията му се чувал звук от звънчета, тимпани, пляскане с ръце в такт, обикаляне около келията и удряне по стените и прозореца. Нападенията на бесовете се увеличавали особено много, когато подвижникът започвал молитвеното си правило, но той оставал на молитва. Телесните му потребности били задоволявани отчасти от манастира, отчасти от дарове на богомолци. Не отказвал съвети и поучения на братята, които са идвали от манастира.

При стареца на Голгота често идвали и миряни, молейки за неговите наставления. Той ги учел да се трудят без леност, да не роптаят, да ходят на молитва в светата църква.

Малко преди кончината му зли хора, търсейки пари, го били, оскубали му косата и брадата, опърлили цялото му тяло с горяща главня и си тръгнали, като го оставили едва жив. Старецът Теофан лежал три дни полумъртъв, изнемогвайки от глад и студ, и до края на живота си не можал вече да се възстанови напълно. Странен изглеждал на посетителите този престарял отшелник - без брада, без коса, прегърбен, с изпонаранено тяло.

Но краят на живота му приближавал. Веднъж светлина озарила цялата келия и му се явил иеромонах Иисус голготски: "Радвай се, брате - рекъл той, - краят ти скоро ще настъпи". Имал още едно видение, което му възвестило смъртта, но с увереност казал, че ще доживее до лятото. Мисълта за близката смърт не плашела стареца. Той я желаел, но понякога го смущавала представата за строгостта на Божия съд и за висотата на монашеските обети. Успокоявал се с надеждата на Божието милосърдие към каещите се грешници, скърбейки за слабия живот на някои от братята, безпокоял се и за учениците си - да не би да се съблазнят от лоши примери. С утешение видял насън двама починали пустинници, които се били подвизавали на Муксалмския остров. Имената им са Антоний и Теодосий. "Мир на теб в Господа, възлюбени наш брате - казали те на стареца. - Не скърби за братята, които живеят в манастира. В днешно време има много прелъстявания и нападения. Спасявай се, та да спасиш душата си. В учениците ти още няма нищо подвижническо. Те са подобни на останалите". Старецът Теофан повикал учениците си и им наредил да удвоят поста и молитвата.

Той прекарал зимата в тежко състояние и през пролетта бил взет в Соловецкия манастир. Разболял се от треска и всяка храна му се струвала горчива.

Много посетители се стичали към болничното му легло, а това смущавало покоя му. Преди настъпването на Петровия пост, когато последните останки от живот в стареца угасвали, той бил пренесен в килията на ученика си Антоний. Три дни лежал в килията и по негово желание бил причастен със Светите Тайни. Като се обърнал към ученика си, той казал: "Ето, чедо, настъпва часът на кончината ми, най-тежкият и страшен

час от всички дни в живота ми, в който ще се открие скритото и от който са треперели и праведниците; страдание, превъзхождащо всички страдания, време, пълно с ужас и страх”. Старецът започнал да се озърта, сякаш страхувайки се от някого, после помолил ученика си да прикади килията с тамян. Старецът Теофан се разделил с живота и предал духа си на Бога на 26 юли 1819 година на 75-годишна възраст.

Из духовните поучения на стареца Теофан

“Като търсим вечните блага - казал старецът - не мислим ли, че ще може да получим спасение, без да оставим страстите си? Невъзможно е да служим на двама господари - *на Бога и на мамона* (виж: Мат. 6:24)”.

Обливайки се със сълзи, старецът добавил: “Погледнете пресладкия Владика Иисус Христос! Извършвайки нашето спасение, колко мъчения, побоища, оплювания, плесници, а накрая - и разпъване на кръст е претърпял? И когато с изтощени телесни сили помолил да Му дадат да пие вода, като казал: “Жаден съм!”, какво получил? Неблагодарните иудеи дори не му дали капка вода, а Му поднесли оцет, смесен с жлъчка, и като надянали гъба на исопова тръст, с това утолявали жаждата на Спасителя (виж Иоан. 19:28, 29). А ние задоволяваме сладострастието си! Христовите подвижници не са търсели утехи. Например преподобни Парамон, измъчван от треска, не дал на тялото си никакво утешение. А ние без нужда ядем и пием извън установеното време, без да считаме това за осъдително. Нима нямаме обща трапеза? На нея ядем и пием до насита; какво ни трябва още? Но ние, като отидем в килията си, вместо да отправяме молитва и да четем книги и след кратък отдих да се заемем в мълчание с други богоугодни дела, прекарваме времето си в безделие, като угаждаме на плътта и задоволяваме сластолюбието, без да има никаква нужда: извикваме един или двама братя и празнословим кой какво е видял или чул за някого; един започва да одумва някого, а другарите му от човекоугодничество постоянно казват: “Да”; друг споделя мечтите си да купи нещо, да отиде някъде и по такъв начин всеки говори суетни неща на близкия си и всички се развъртават един другого. Това братска, духовна любов ли е? Уви, не само не е духовна, но не е и праведна. По-добре е да проливаме сълзи от очите си”.

*

“Нека всеки от нас да се старее да постави добро начало в извършването на добродетели; защото и наградата от Бога се приготвя според мярата на трудовете. Да послужим на Господа в настоящия живот в смирение и кротост. Той Сам казва: *Ето на кого ще погледна: на смирения и съкрушения духом и на трепереция пред Моето слово* (Ис. 66:2)”.

*

“Стойте в Божията църква с внимание и усърдие, подвизавайте се от цялата си душа заради Пресладкия Иисус и отхвърлете светските пристрастия”.

*

Веднъж старецът Теофан отишъл в Соловецкия манастир, за да се поклони на мощите на преподобните и да навести учениците си. Като влязъл в църквата преди началото на утрента, старецът застанал в ъгъла и наблюдавал как монасите целуват светите мощи. И ето, с духовните си очи той вижда, че преподобните Зосима и Саватий сякаш седят край раките си и едни благославят, а от други се отвръщат. Затова старецът заповядал на учениците си ежедневно да целуват с благоговение раките на угодниците.

*

“Чеда мои в Господа - рекъл старецът, - възлюбете Господа от цялата си душа; служете Му със страх и любов, изпълнявайте Божествените Му заповеди. Умъртвявайте тялото чрез въздържание и труд. Усърдно спазвайте дадените при пострижението обети. Избягвайте пристрастията към света и неговите удоволствия. Отсичайте телесните слабости, като служите не на стомаха, а на Бога. Излизането ни от света да бъде заради пресладкия Иисус. Възлюбете единия Бог и всички ще ви обикнат. Уважавайте братята, и вас ще ви уважават.

Считайте се за най-недостойни измежду всички, за да ви извиси Господ над страстите.

Изгонете от себе си гордостта, защото Господ *се противи на горделиви, а на смирени дава благодат* (Иак. 4:6; 1 Петр. 5:5; Притч. 3:34).

Моля ви, чеда мои, когато се молите, бъдете внимателни, за да не би молитвата, отправяна за умилостивяване на Господа, да се превърне в грях за вас.

★

Внимавайте да не би през времето, когато считате себе си за извършващи молитва, да сте далеч от молитвата и да се трудите без печалба, като с устата си пеете псалми, а с ума си бродите по различни места.

Извършвайте молитвата със страх Божий, защото молитвата е беседа с Бога. Затова, като произнасяте думите на молитвата, с целия си ум гледайте към Бога.

Когато се събирате в църква, стойте в нея като пред Божието лице, като с езика си извършвате псалмопение, а с ума си внимавайте в това, което чувате. Помнете с Кого беседвате.

А в килията в никакъв случай не оставайте безделни, защото безделието вреди и на усърдните, а още повече - на вас, младите. Младият, като остане в килията си без работа, не ще избегне мързела и апатията; в това време лукавият влага множество помисли, а безделният няма сили да им се противопостави и пада, изпълнявайки волята на врага. Светите отци казват, че седящият, без да вършиш нищо в килията си, се бори с десетки хиляди бесове и постоянно бива побеждаван от тях. А този, който изпълнява послушание или се занимава с ръкоделие, се бори само с един бяс и лесно го надвива. Споменете си разказа за великия отшелник, който живеел с ученика си. Бесовете казали, че не могат да се приближат до стареца, а ученика никога не го заварват в безделие, тъй като той постоянно строи и разрушава. Старецът бил пазен от Божията благодат, а ученикът правел стена от камъни и я събарял, избягвайки безделието. Като се трудел така, той се избавял от духовния враг.

Чеда мои, в килията се занимавайте с молитва и с трезвение на ума, като следвате Псалмопевеца: *Винаги виждах пред себе си Господа, защото Той е от дясната ми страна* (Пс. 15:8); и: *Очите ми винаги са към Господа, защото Той изважда из примка нозете ми* (Пс. 24:15).

Слава на моя Създател, аз извършвам с ум Иисусовата молитва без принуда. Подвизавайте се и вие на младини, вселете в сърцата си пресладкия Иисус, та като придобиете сега Духа-Утешител, да можете да се развеселите на старини.

Ако ме послушате, ще видите Божествената светлина, която ще ви упъти към всяко добро дело.

И ви казвам още: ако спазите заповедите ми и послушате увещанията ми, ще бъдете неразделно с мен там, където ми е приготвено да бъда.

Ако не послушате думите ми, аз не съм виновен, защото ви казах всичко”.

Старецът Иероним (1765-1847)

Иероним, в света Иеротей Лукин, отначало бил на гражданска служба от 1782 до 1795 година. После постъпил в новгородския Хутин манастир, където през 1799 година бил постриган за монах. Бил е ръкоположен за иеромонах през 1808 година в московския Новоспаски манастир, след което служил при московската Синодална палата. По време на нашествието на французите той се трудил по преместването на Патриаршеската ризница от Москва и като отпътувал с нея, нямал време да опази собственото си имущество. След края на войната се преселил в черноморската Николаевска пустиня в Екатеринославска епархия, а след четири години се преместил в Новгородска епархия. Като бил близък познат на архимандрит Фотий, впоследствие юриевски игумен, а по онова време - учител по закон Божий в кадетския корпус, Иероним научил от него за разпространяването на масонството и на враждебни спрямо Православието учения в обществото и решил да докладва на правителството. За този доклад бил изпратен в Петропавловската крепост, от която през 1830 година е преместен под строга охрана в Соловецката обител. Иероним приел със сълзи съобщението за извеждането му от Петропавловския каземат. "Защо плачеш?" - попитал го комендантът. "Повярвайте - отговорил затворникът, - не съм намирал по-добро място за монашески подвиг от това".

Макар да не получил образование в училища, но поради голяма природна интелигентност, старецът Иероним сам се образовал чрез духовно четене и беседи с духовни старци, с които му се случвало да се среща на житейския друм. Имал увлекателен дар слово и голяма сила на убедителност. Съветите му били особено полезни за нападаните от помисли и за смушаваните от съвестта си. Наставленията му, основани на личния му опит, били истинско духовно лекарство. През последните години от живота си водел дневник на мислите си, съдържащ доста интересни психологически данни. Иеросхимонах Иероним починал с мир в Господа на 23 септември 1847 година в Анзарския скит на осемдесет и две години.

Из духовните поучения на стареца Иероним

Тъжно е да се живее без Бога. Христос е казал: *Без Мене не можете да вършите нищо* (Иоан. 15:5). Следователно Той ни е обявил Своята воля: да бъдем неразделно с Него. Затова светите отци са ни оставили в "Добротолюбие"-то наставления, как да се съединяваме с Бога с ума в сърцето.

★

Упражняващият се в Иисусовата молитва не пренебрегва църковната служба. Той бърза преди всички към църквата и излиза последен. Само самочинниците пренебрегват църковната служба. По-добре да кажа в църква едно: "Господи, помилуй", отколкото да прочита в килията на вятъра целия Псалтир.

★

Благодатта на Духа, вселила се в сърцето, ще го умъдри повече от всяка наука. И ако някой след външното образование наведе шията си под благодатта на Духа, такъв може да стане премъдър между премъдрите, каквито са били апостол Павел, Иоан Златоуст, Василий Велики.

★

Мнозина, пребивавайки в страсти, се опитват да придобият благодат от Иисусовата молитва. Ако в някоя каца са държали катран, ще се съгласи ли някой, и след махането на катрана, да налее в нея благовонно масло? Така и сърцето, в което са се били загнездили или още се гнездят страсти, ще приеме ли скоро в себе си благодатта на Светия Дух? Затова да се постареем най-напред да очистим сърцето от катрана на страстите, и после вече можем да се надяваме да получим нещо по-добро.

*

Преди Иисусовата молитва трябва да измолиш от Бога опрощаване на прегрешенията и да умъртвиш в себе си яростта и похотта. Тогава Сам Бог ще ти бъде учител в сърдечната молитва. Сърдечната молитва е Божи дар, даряван на възлюбените Божии раби. Един от хиляда души бива удостояван с него. Мисля, че не може да има само Иисусова молитва, без изпълняване на заповедите. Как някои мислят, че са молитвеници и учат другите на Иисусова молитва, без ни най-малко да се грижат за изпълнението на Господните заповеди?... И още: трябва често да произнасяш с уста и всесвято Му име (Иисус). Добре е къщата да се строи от основите, а не от покрива. Писано е: "Бий мляко и ще има масло". Тоест: произнасяй по-дълго време Иисусовата молитва с уста, и ще проговори и сърцето. Възлюби количеството и ще дойде и качество, тоест, след дълго и многогодишно пребиваване в устната молитва ще придобиеш сърдечна. А който още в началото учи или се учи да извършва молитва в сърцето, той, явно, не може да я извършва и с уста. Божията благодат идва незабелязано. Понякога благодатта се дава на подвижника в началото на подвига, а понякога - преди края на живота му.

*

Познавах в Москва един мъж от простолудието Гр. Ф-ч, по прякор Грънчаря. Той бе познат на митрополит Платон и се ползваше от неговото благоразположение. Веднъж, по време на разговор за спасението, Грънчарят казал на владиката: "Научи ме да се моля". Платон му наредил да се моли с Иисусовата молитва. Грънчарят го послушал, започнал да се упражнява в молитвата и после поискал от Платон по-нататъшни наставления. Владиката го изпратил в Песношкия манастир при иеромонах Самуил. Отишъл при него Грънчарят, посъветвал се и се върнал вкъщи в крайно мълчание. Като изоставил всички домашни грижи, си направил вкъщи уединено килерче; поставил в него икона с кандилце и започнал да безмълвства. Винаги ходеше на църква и до смъртта си беше църковен настоятел. За смирението и милосърдието му към бедните Бог му яви кончината му.

Старецът Наум (1777-1853)

Старецът Наум прекарал много години в трудното послушание лов на морски животни в Сосновая Губа (Боровия залив) на север от манастира.

Разказват, че ако уловял много животни, пускал няколко от тях отново на свобода.

През зимата старецът се трудел в манастирската кожарска фабрика, а през свободното си време изучавал руска граматика, с която не се бил занимавал през детството си (по произход е бил карелец).

През 1801 година, по повод на скъсването на дипломатическите отношения с Англия, той живял цяло лято на Секирная гора, следейки да не би да дойдат английските крале.

Но от устата му никога не излизала дума на недоволство и ропот, защото не забелязвал да е извършил някакви заслуги, достойни за внимание. Главните черти на характера му били постоянно спокойствие на духа, кротост и беззлобие.

Опитните подвижници вече виждали в него човек с висок живот. Така например старецът Теофан, който живял двадесет и пет години в пустинята, след пристигането си в манастира попитал: “Кой при вас е Наум? Покажете ми го. Той си строи прекрасен дворец”. Двамата подвижници са се виждали, но беседите им са останали тайна за другите.

През 1819 година, двадесет и осем години след постъпването му в манастира, на Наум му било разрешено от архимандрит Павел да носи расо. По това време той се трудел в просфорната. А когато при игуменството на архимандрит Макарий в Анзерския скит било въведено постоянно четене на Псалтира, Наум бил определен за това послушание, като освен това бил назначен на длъжността псаломщик и му били поверени някои задължения, свързани със скитското стопанство. Там той вече получил кътче, където всяка нощ, пред лика на Божията Майка, извършвал своите молитвословия и коленопреклонения. Имал при себе си само две книги: Псалтир, по която се молел, и “Лествица”-та на преподобни Иоан Лествичник, от която се учел на подвижничество.

Животът на Наум потекъл мирно и спокойно сред малкото братство на пустинния остров. Но скоро го постигнало изкушение, което, впрочем, послужило за негова слава. При новия игумен било открито, че Наум живее в манастира, без да има уволнително свидетелство от селската си община. Било решено да го изселат в родното му село, където била адресната му регистрация. С надежда на Божия Промисъл, без ни най-малко възражение той се покорил на участта си. Качили го на една ладия и го изпратили с придружители - крайморски жители. Насрещен вятър принудил плаващите да спрат на Заешкия остров. Минава ден, втори, седмица; вятърът не променя посоката си. Минава още една седмица - вятърът е същият. Смутените моряци решили да откарат Наум обратно в манастира. Така той отново се завърнал на Соловецкия остров, а крайбрежните жители с променилия посоката си вятър отпътували към дома.

Животът на подвижника в Анзерската пустиня отново потекъл мирно и спокойно. Участвайки наравно с братята във всички трудове, той е съединявал с тях доброволни подвизи на монашеско самоотричане. Както и преди това, обичал да се уединява за безмълвно богомислие и слъзни молитви. Нощем по възможност съкращавал времето за сън. Още от раждането си не пиел нито вино, нито бира, нито чай, не носел дебели дрехи, а се задоволявал само с окъсан подрасник и старо расо, които, разбира се, не би взел и бедняк, ако ги намери захвърлени край пътя.

Молитвените подвизи до такава степен смекчили сърцето на подвижника, че той постоянно проливал сълзи на умиление, особено в храма, по време на поучения. “Ти плачеш, отче Науме, а защо аз не мога да плача” - му казал един млад монах. “Ще дойде време, ще дойде” - отговорил Наум, едва сдържайки сълзите си.

През 1826 година за соловецки игумен бил назначен архимандрит Доситей от новгородския Кириловски манастир. Той бил соловецки постриженник. В дните на послушничеството си се трудил заедно с Наум в лова на морски животни и в риболова и го обучавал да чете и да пише на руски. Като пристигнал в скита, новият игумен едва разпознал в лицето на заслабналия и изнемощял, облечен в дрипи старец бившия си сътрудник, трудил се безропотно тридесет и шест години в полза на обителта. Като го повикал в манастира, архимандрит Доситей го освободил от задължителните трудове и му поверил четенето на поменика в църквата, посветена на преподобните Зосима и Саватий, и паленето на кандилата в параклисите, посветени на преподобните Герман и Иринарх.

Наум престоял двадесет и седем години, чак до кончината си, като неугасима свещ на определената му служба при гробовете на светите соловецки чудотворци, без да измени и тук на начина си на живот, независимо от преклонната си възраст.

Църквата, посветена на преподобните, никога не била отоплявана, дори и през зимата, а Наум и по време на най-големите студове никога не обличал топли дрехи и както и дотогава носел само подрасник и расо. Понякога с чувство на състрадание му казвали: “Батюшка, ами че ти си измръзнал”, а той отговарял с усмивка: “Нищо ми няма. Затова пък не ми се дреме”. Бидейки свободен от общите послушания, Наум обаче, през оставащото от богослужение и килийни молитви свободно време не си позволявал да безделничи. През зимата се занимавал с рязане и цепене на дърва и с изработването на дървени поплавъци за мрежи. Килията му постоянно била пълна с такива поплавъци, така че едва оставало място за преминаване. За летен труд имал на различни места пет малки, направени от самия него градини, най-близката от които била под прозорците на килията му, а най-отдалечените - на около верста от манастира. Там се трудел ежедневно като неуморима мравка: сеел ечемик и овес, садял различни зеленчуци. Но рядко хапвал нещо от плода на ръцете си, понеже раздавал всичко на братята и на пристигащите карелци. Постоянни негови съжителни били един петел и една котка. От тях първият му бил вместо часовник и, разбира се, му служел като символ на бодърстване и духовно трезвение. Сънят на Наум бил много кратък. Никога не спял през деня. А нощем будел съседите си един час преди утринното пеене с окачената в коридора камбанка. За легло му служела обикновена дъска, широка около 30 сантиметра, а за възглавница - една цепеница. Трудейки се постоянно, той не постел продължително, но въздържанието му може да се нарече постоянно постничество. Нямайки в килията си нищо за ядене, ходел в трапезарията ежедневно на обяд и на вечеря, но приемал твърде малко храна. А когато имало бял хляб, той хапвал малко от своя дял, а останалото разделял между съседите си, изразявайки по този начин своето братолюбие. Малцина са тези, които не считали за щастие да получат такова парченце хляб.

Така се подвизавал старецът, приближавайки се мирно към края на живота си. Той не пропускал да ходи в църквата на богослужение и никога не помни да е напуснал някоя служба. Случвало се само понякога да не успее да дойде за началото на утрешната и в такъв случай, наричайки се нехаен и мързелив, обикновено казвал: “Днес се успах и не чух камбанния звън”, макар в действителност един час преди утрешната да е събудил другите от сън. Случвало се също, като се забави в отдалечените зеленчукови градини, да дойде късно и за вечерно богослужение. Ако някой в такъв случай шеговито му правел забележка, той отговарял с усмивка на другарския упрек: “Че какво от това? И ти няма да получиш по-голяма награда от мен, защото Владиката награждава и последните наравно с първите”.

При цялото старание на стареца да се скрие от хората и да бъде неизвестен са го посещавали мнозина велики и малки от света. Двама архиереи - Оловецкият Игнатий и Архангелският Варлаам, когато били в Соловецкия манастир, са посещавали килията му. Преосвещеният Игнатий, като обърнал внимание на купчината изработени поплавъци, казал на стареца: “Ето, ти, отче, се трудиш неуморно, а аз прекарвам живота си в мързел и бездействие”, на което Наум отговорил: “Не, владико свети, твоите трудове са много велики и богоугодни. И особено ме радва това, че ти започна да учиш нашите свещеници на карелски език, за да могат да учат нашите земляци на вярата. Малцина от тях разбират руски. Това е добре. Преди теб нямаше такова нещо”. По време на разговора се разшумял стоящият зад дървата петел и преосвещеният Игнатий попитал: “Защо държиш при себе си петел?” - “Много е полезно да живея с него, владико. Щом запее през нощта, веднага си спомням за апостол Петър - как се опомнил от гласа на петел, за да плаче за своя грях”. Преосвещеният Варлаам е бил особено благоразположен към стареца и му изпращал просфори и писма, молейки го за молитвена помощ при управляването на повереното му паство.

Като очистил духа си с молитва и пост, Наум бил удостоен с видения. Веднъж преди утрения той отивал с фенер към параклиса “Преподобни Герман”, за да запали кандилата, и бил удостоен да види самия Угодник, вървящ с мантия и монашеска шапка от съборния храм към своя параклис. Наум влязъл веднага след него, но вече не видял никого. Като разбрал кого е видял с очите си, той увещавал всички да идват ежедневно на гробовете на светите чудотворци и да целуват раките им.

Старецът Наум бил надарен от Господа с дар на прозорливост. Той не доживял до артилерийския обстрел на манастира от англичаните, понеже две години преди него се преселил в другия живот. Но предвидил опасностите и бедите, които заплашвали обителта, и ги предсказал.

1853 година е била последната от живота на стареца. Впрочем, той до последните си дни ходел на църква и не изоставял трудовете си. И ако се съдело по бодростта му, дори не било възможно да се предполага близостта на кончината му. Четири дни преди смъртта му братята забелязали, че е болезнено изнемогнал, но той, едва тътрейки нозете си, отишъл на църква. Два дни преди смъртта си, като отишъл на вечерня, с големи усилия успял да запали свещ пред иконата на Божията Майка, като казал на притеклия му се на помощ монах: “За последен път ще я запала сам”. След това вече не ходел на църква.

Макар двама послушници да били поставени да се грижат за него, той сам се обслужвал. Едно денонощие преди кончината си, около пладне, отишъл на езерото, и като навлязъл във водата до гърди, стоял дълго, нямайки сили да излезе на брега, докато един минаващ покрай него монах го извадил от водата и го завел в килията. Същия ден вечерта над него бил извършен Маслосвет, а на следващи яден сутринта след ранната Литургия бил причастен със Светите Тайни.

През последните минути от живота си той се молел тихо и неразбираемо, едва мърдайки уста и бързо прехвърляйки зърната на броеницата с треперещите пръсти на дясната си ръка. Мнозина монаси идвали при него за прощаване и му се покланяли безмълвно, без да нарушават последния му молитвен подвиг.

В два часа следобед голямата камбана известила братята за преставянето на най-възрастния им събрат, който шейсет години се борил с неотслабваща ревност за своето спасение. Старецът Наум починал на 10 юни 1853 година.

Не е известно дали е бил постриган. Като го срещнал веднъж, архимандрит Доситей го попитал: “Желаеш ли да бъдеш постриган в мантия? Възнамерявам да представя пред Светейшия Синод молба за разрешение за твоето пострижение”. - “А нима не съм монах? А какво е това на мен?” - възразил Наум, посочвайки монашеската си шапка и расото. След този случай Доситей, а след него и другите игумени не мислели за представянето му за пострижение. Впрочем, всички са мислели, че той е бил постриган килийно от някого, и затова след смъртта му го положили в гроба с мантия.

Из духовните поучения на стареца Наум

Старецът Наум нямал дар слово, но простите му и кратки наставления, взети от личния му опит, изпълнени със сила и дух, правели дълбоко впечатление на тези, които искрено търсели съвет от него.

“Килията също е пустиня” - казвал старецът Наум на тъгуващите за пустинно безмълвие.

В действителност, живеейки сред многолюдие, той никога не е ходил в нито една братска килия, освен в своята. Обичайки еднакво всички, не изпитвал особено пристрастие към никого. И постоянно потънал в грижа за своето спасение, изглеждал равнодушен към всичко. При такова настроение човек действително и сред хората може да бъде като в пустиня.

★

“Чети Псалтира, само Псалтира” - съветвал той образовани и необразовани и не хвалел четящите много книги.

*

На онези, които са се намирали в послушания и не са имали възможност да присъстват на църковните служби, старецът Наум казал, че “чрез помненето на Бога усърдното извършване на всеки труд е равно на църковната молитва. И едното, и другото еднакво са угодни на Бога и са полезни за нас”.

*

Увещавал е наемните работници, които живеели извън манастира и от сутрин до вечер са били заети с различни работи, щом станат от сън, да правят известен брой поклони с молитва към Бога. Вероятно и сам старецът е постъпвал така през първите три години от манастирския си живот.

*

На всички монаси и миряни, които го питали как да се спасят, обикновено казал: “Питай съвестта си, слушай я, и тя ще те упъти към пътя на спасението”.

*

Като е поздравявал любезно новопостриганите, той ги увещавал заедно с външното постригване на косата да оставят настрана всички пожелания и страсти на тялото и душата, да отдалечават очите от празнословие и клевета, стомаха - от невъздържание, ръцете - от лоши дела, а нозете да знаят два пътя - към църквата и към послушанието, и най-вече - да пазят ума и сърцето си от греховни помисли, и по този начин всецяло да прославят Бога в душите и телата си.

*

Старецът Наум е считал, че монашеският начин на живот стои по-високо от светския, и е наричал първия царство, а последния - състояние на робство. “Монасите имат две царства - те царуват тук и се надяват да царуват и след смъртта си” - така е възкликвал той, когато е виждал свободните от светското многогрижие и от всякакви съблазни и поводи за грях монаси, служещи на Бога в тихо убежище в подвизи на молитва.

*

Изпитал в живота си скръб и теснота, старецът Наум притежавал особена дарба да утешава изнемогващите под бремето на бедите и изкушенията. “Не скърби, брате. Чрез бедите и изкушенията отиваме към Небесното Царство”. Уподобявал е скърбите на буря, която временно бушува, но се сменя с тишина и спокойствие.

*

Наставленията на стареца Наум към нападаните от плътска похот били поучителни. За тяхно назидание старецът Наум им разказвал на каква цена самият той е получил безстрастие: “Веднъж доведоха при мен една жена, която искаше да поговори с мен. Разговорът ми с посетителката бе кратък, но ме нападна страстен помисъл, който не ми даваше покой нито денем, нито нощем, и при това - не ден или два, а цели три месеца се мъчих в борбата с жестоката страст. Какво ли не правих? Не помагах и снежните бани. Веднъж след вечерното правило излязох извън оградата да полежа в снега. За беда, заключиха след мен портата. Какво да правя? Затичах се край оградата до другите, а после и до третите манастирски порти. Навсякъде бе заключено. Изтичах към кожарската фабрика, но там не живееше никой. Бях само по подрасник и студът ме тресеше до костите. Едва дочаках утрото и полужив се добрах до килията си. Но страстта не стихваше. Щом настъпи Рождественският пост, отидох при духовника си, изповядах му със сълзи скръбта си и получих епитимия. Едва тогава, по Божията благодат, намерих желанието покой”.

■

Старецът Георги, Задонски затворник (1789-1836)

Старецът Георги, затворник от Задонския манастир “Пресвета Богородица”, е произхождал от дворянски род и преди постъпването си в манастира е служел като офицер в полк.

Пламенната любов към Бога, която започнала още от детството, обземала Георги все по-силно и по-силно. Светските задължения, принудителните контакти с хора много му тежали. Зовял го нов живот, проникнат единствено от духа и от мисълта за Бога, и през 1818 година Георги, с чин поручик¹, напуснал службата.

На 7 септември 1818 година, в навечерието на празника Рождество на Пресвета Богородица, Георги пристигнал в Задонската обител и постъпил в нея като послушник. Бил на двадесет и девет години.

Изпълнявал с голяма ревност обетите на послушанието, намирайки се в постоянна молитва, труд и пост. Особено се стараел да пази безмълвие. В храма не само не говорел, но и не отговарял на въпроси, така че някои подигравателно го наричали ням.

Веднъж игуменът на манастира, стоейки по време на Литургията в олтара, споменал за Георги на един полковник, който пожелал да го види, и по молба на госта, игуменът изпратил да повикат Георги, който по това време изпълнявал послушание до сандъка за свещи. След това му обяснил, че полковникът иска да се запознае с него.

Но послушникът паднал в нозете на игумена и със сълзи казал: “Простете ми, отче. Дойдох тук да плача за греховете си. Обзет от страх, не се осмелявам да говоря в Божието светилище празни приказки във вреда на душата си”.

Един възрастен монах, който още не познавал Георги, като го срещнал, го попитал, може ли да му нацепи дърва. Георги незабавно взел брадвата, казал само: “Благословете!” - и се захванал за работа. Но непривичната работа не споряла. Монахът дълго слушал звука от брадвата, а като излязъл на стъпалата, видял, че дърва почти няма. Като погледнал още веднъж Георги, монахът се досетил и казал: “Ти сигурно си дворянин и затова не умееш да работиш с брадва. Напразно се умори. Остави”. Георги направил поясен поклон и си тръгнал.

Влизайки в църквата след първия удар на камбаната и стоейки по време на службата с горящо сърце, Георги скърбял, когато някои от присъстващите му пречат с разсеяността си да се вгълби. Когато се връщал в килията си, молел със сълзи Бога да поправи нехайните. Тези обстоятелства го навели на мисълта да се премести на друго място. Понеже не се решавал да открие това пред никого в манастира, Георги отишъл при елецкия свещеник отец Иоан, когото мнозина уважавали. Скривайки добродетелите си, отец Иоан носел подвизи на юродство - често служел молебени нощем и с камбана, живеел в килер, нощувал в притвора. Отец Иоан, който преди това не бил виждал Георги, изтичал при него на двора и рекъл: “Аз, брате, току-що отслужих молебен с камбана на Пресвета Богородица. Тя не ми разрешава да давам наставления на монаси, особено на такива, които са смутени и искат да напуснат манастира си. Върви си, брате, върви си! При вас живее великосхимник Агапит. Той ще ти каже какво да правиш”. След това запял: “Святым Духом всяка душа живитя” - и се скрил в килера си.

По съвета на великосхимника Георги останал в Задонск. Скоро се разболял. Заболяването му продължило половин година. Когато отишъл в църквата след като оздравял, той отново бил хвърлен в голяма скръб от неблагоприятното поведение на стоящите в храма.

Около година след постъпването си в манастира Георги се затворил в една тясна, с много сурови условия за живот килия. Била каменна, затворена от всички страни и през лятото в нея било много задушно. От влагата в нея се развъдили множество насекоми. А през зимата замръзвала. Търпейки в това жилище теснота, студ

¹Съответства на старши лейтенант - бел. пр.

и задух, понасяйки недоброжелателното отношение на назначените да се грижат за него килийници, чието задължение се състояло само в това - да му подават храна, което те изпълнявали небрежно, Георги започнал суров живот.

Ето дневното му правило: *През нощта* - полунощница, поменик, поклони с Иисусови молитви, поклони на Пресвета Богородица и Ангела Пазител. Канон на всички светии. Четене на три катизми. Четене на житието на светиите на деня, с извадки. *Утринни* молитви: утрения, часове, последование на изобразителните псалми, Акатист на Иисус Христос, Апостол и Евангелие - по една глава. Книги - "Благовестител", "Камъкът на вратата", "Тълкувание на Деяния на светите апостоли" - по десет листа. Акатист на Пресвета Богородица, Канон на св. Иоан Предтеча и на великомъченик Георги. Четене на "Духовно съкровище" от Тихон Задонски. Покаен канон към Иисус Христос. Молебен канон на Божията Майка, канон на Безплътните сили, четене на съчинения на Василий Велики и Григорий Богослов. *Вечерня*: дванадесет псалми, молитви преди сън, поклони.

Георги е лягал много рядко. Прекарвал е по няколко денонощия без сън, а когато изнемогвал, почивал за кратко седнал на стол до утрения камбанен звън. Носел дрехите си до пълното им износване. Хранел се не всеки ден, и то - само вечер. Мярката му била - на два дни - по едно малко хлебче и по две канчета вода с оцет. Иконите били единственото украшение на килията му.

Увеличавайки трудовете си, Георги изкопал под пода дълбока пещера и се уединявал в нея през деня, тъй като тогава ходели покрай килията и нарушавали тишината. Никой не влизал в килията на Георги. Записвал на бележка от какво се нуждае, и оставял бележката на малко прозорче.

След петгодишно пребиваване в тази килия по настояване на игумена се преместил в дървена, по-просторна. По това време Георги приличал само на сянка на жив човек. Той винаги си спомнял със съжаление за напуснатата от него килия.

В новата килия отделил половината от помещението за килийниците. Вече понякога отварял вратата за лица, търсеци духовно назидание.

И след петгодишните усиленни трудове невидимата тежка бран не оставяла подвижника на мира. Когато го обземало състояние на душевна сухота, той се стараел да оживи душата с горещи сълзи. При нападение на леност, презирайки страданието на плътта, той се обливал със студена вода, или нощем се събличал и лягал в снега. Слагал си вериги и някои негови думи дават основание да се предполага, че понякога е носел пояс от тел с остри шипове.

Освен вътрешната борба, подвижникът търпял много от голямото осъждане, на което го подлагали мнозина, които не го разбирали, от завист и клевети. Но за тези хора той казвал: "Те са ми благодетели. Ще направят моя Господ и Владика милостив към мен и ще ми отворят вратите на вечното блаженство според евангелския глас: *Блажени сте, когато ви похулят...* Боже, помилуй ги!".

Скромен във всичко, Георги се държал особено строго пред другите. Тогава не си позволявал дори да се облегне с лакти на масата.

Той поддържал строг ред в килията си. До вратата на коридора се намирал ковчег без капак, по-нататък имало малко антре, в което е трябвало да се каже кратка молитва. Отговорът на Георги "Амин" е означавал разрешение да се влезе. В единия ъгъл на килията стоял капакът на ковчеза, на стената - икона на Света Троица с неугасимо кандило, до стените - скамейки, разделени помежду си с масички, на пода - рогозка, вместо легло, в килерчето - книги.

Голям празник за затворника било, когато донасяли при него чудотворната Владимирска икона за извършване на молебен. В килията имало много икони и някои осъждали това като разкош. И самият Георги считал бедната си обстановка за разкош и казвал: "Колко съм запълнил с вещи килията си! Колко разкошно съм почнал да живея! Огледай се, Георги, така ли трябва да постъпваш?!"

Когато някой влизал, той правел заедно с влезлия три земни поклона, целувал с посетителя кръста и Евангелието, които се намирали на масата, и след това, след взаимен поклон до земята, давал братска целувка. След това започвала беседа.

Мнозина предавали на Георги пари, за да ги дари от свое име на бедни хора, но той не приемал от всички. А някои вещи заповядвал да бъдат изгаряни, като вероятно, прозорливо виждал нечистота в подбудите на приносителите. По същия начин, когато в края на живота си употребявал малко подобрена храна и някои хора от усърдие му изпращали различни неща, той понякога заповядвал да изхвърлят някои неща, понеже били нечисти. Най-много го радвали обикновените сухари, донесени от хора от простолюдието, и той казвал: "Колко са вкусни! Как са подсладени с усърдие!".

Много случаи потвърждават, че Георги имал дар на прозорливост. Когато някои братя, нуждаейки се от съвет, не смеели да се обърнат към него, той понякога неочаквано изпращал да ги повикат. А от онези, които го търсели от любопитство, Георги, още преди да ги види, се отдалечавал.

С думите си често отговарял на вътрешните, още неизречени питання на посетителя.

Мнозина пишели писма на затворника и той изгарял някои, без да ги распечатва, знаейки, че в тях има лукавство и ласкателство; а други искрено го радвали.

Когато посетителите чукали на вратата му, той знаел кой с какъв помисъл идва. Често назовавал пред килийниците си познати лица, като казвал: "Колко се забавиха на гроба на преосвещения Тихон". Тези думи винаги са означавали скорошното им пристигане. Понякога, като е виждал прозорливо, че някой от познатите му страда, затворникът изпращал утешителни писма. Също така предупреждавал някои за близката им смърт и ги увещавал да принесат покаяние.

Ето съобщен от самия затворник случай на духовна връзка с великия саровски старец Серафим. Около две години се борил Георги с помисъла да се премести в друг манастир, тъй като писмата и посетителите го разсейвали.

Веднъж килийникът докладвал, че един странник от Саров му носи поклон и благословение от отец Серафим и иска да му каже няколко думи насаме. Странникът влязъл и казал: "Отец Серафим ми заповяда да ти кажа: срамно е, след като си седял толкова много години в затвор, да бъдеш побеждаван от вражески помисли да напуснеш мястото си. Не ходи никъде. Пресвета Богородица ти нарежда да останеш тук". Странникът веднага излязъл, като оставил Георги в изумление, тъй като той никога не бил виждал великия старец и не му е писал. Като се опомнил, той наредил да върнат странника, но не могли да го намерят никъде.

Нарушаването на затворничеството заради ползата на посетителите тежало на Георги. След като прекарвал в уединение в килията си няколко дни подред, той излизал със сияещо от радост лице и казвал на килийниците: "В какво утешение се намирах! Бих желал да посветя всички дни на живота си на уединението, но ми е жал да ви оставя!".

Георги през целия си живот се наричал с името, тайнствено посочено от майка му още преди раждането му. Същевременно той бил постриган тайно в монашество - неизвестно кога - с името *Стратоник*.

Животът на затворника не бил дълъг. В края на януари 1836 година той се разболял тежко. Стрданията му били големи и все повече се усилвали, но той продължавал да приема посетители и да не отслабва молитвите си. В края на май окончателно изнемогнал. Вечерта в деня преди смъртта си легнал на рогозката в средната стая, но скоро отново станал, за да се моли. След като завършил дългото си правило, полегнал. Били камбаната за утренья и килийниците му отишли на църква. Когато се върнали - в 7 часа сутринта, на 25 май, заварили затворника прихлупен на колене и бездиханен пред иконата на всички светии и Страшния Христов съд. Така животът му, който той предпочел да превърне в едно цялостно и непрестанно носене на Христовото иго, бил увенчан достойно.

Из духовните поучения на стареца Георги, Задонски затворник

Не е нужно да губим време, за да разследваме откъде, чрез кого и как, справедливо или незаслужено, сме оскърбени. Безусловно нужно ни е само едно - благодарно да приемем и благодушно заради Бога да

понесем оскърбленията, като побеждаваме злото с добро, и каквото и да се случи, доколкото е възможно, да го превръщаме в добро и с всичките чувства да служим на Божията слава.

*

Да поискаме с вяра от Господа каквото не ни достига, каквото още нямаме, и ще ни се даде... Господи, удостой ни да Те обичаме от цялата си душа и помисъл и във всичко да вършим Твоята воля... Господи, научи ме да Ти се моля и да искам подходящото за спасението ми... Макар да вървим бавно, но ден и нощ се приближаваме към гроба; там и ще спрем до всеобщото възкресение на мъртвите. Докато още сме живи, е в нашата воля да презрем временното, да почетем вечното и да се приготвим с дълготърпение за вечно блаженство... Сега да се помолим: Господи, не ме лишавай от небесните си блага. Господи, избави ме от вечните мъки. Господи, ако съм съгрешил с ум или помисъл, с дума или с дело, прости ми. Господи, изпрати ми на помощ Твоята благодат, та да прославя Твоето свято име.

*

Ето първата крачка към спасението: да се отдалечим от празнословещите хора. А къде да се отдалечим, ако няма друго място, където е възможно да се пази спасително безмълвие? С удоволствие ще ви кажа къде да се отдалечи душата от празните разговори: необходимо е само да сдържаме езика си и да мислим за края на живота си и за мъчителното отговаряне пред Бога не само за думите и делата, но и за тайния ни помисъл... Размишляването за това ще бъде вече отдалечаване от празнословието. По този начин лесно можем да се отдалечим от греха и да се насочим към спасението, където и да се намираме...

*

Не обичайте да говорите много и бягайте от обичащите да празнословят. Не мислете, че е невъзможно това да се изпълни. Само пожелайте да получите небето и намразете всеки грях - и няма да имате празна дума на сърцето. Никога не се запознавайте със свободно държащи се и невъздържани хора. По-полезно е да плачете, отколкото да се смеете. Бъдете познати с боящи се от Бога и ще се научите на страх Божий - това е началото на мъдростта!

*

Ето ви моя подарък, приемете го за да можете лесно и с желание да търпите нанасяните ви оскърбления: размишлявайте за вечните мъки, за геенския огън, за тартара, как осъдените грешници ще търпят без отрада, без край! Страшно и ужасно! По-добре е да претърпим с благодарност тук всички страдания и да не обвиняваме и да не осъждаме никого, за да не бъдем там самите ние обвинени и осъдени. Обичайте да търпите скърби, не обичайте временните утешения - и Господ ще ви посети с вечно утешение. Сега се радвайте в Господа.

*

Когато сте печални, обърнете се към вашето утешение: Господ е нашето утешение! Да Му се помолим в скришната стая на сърцето си: "Господи, огради сърцата ни с добри мисли; дари ни вяра и търпение, та да не скърбим за временните неща, а да мислим за вечните. Да бъде, Господи, милостта Ти над нас. Ти си нашата надежда, вразуми ни на истинския път и ни научи да вършим Твоята воля. Ето, заобиколени сме от суетността на този свят и мислена тъмнина ни кара да недоумяваме за нашето спасение. Помилуй ни, Господи. просвети сърцата ни със светлината на Твоето слово. Изведи ни от недоумението и прогони от нас тъмнината на връхлитащите ни помисли, та и ние да видим светлината на Твоето спасение. Молим Ти се, спасителю наш, изпрати ни милостта Си". Така и по подобен начин можете да изповядвате всичките си чувства пред всевиждащия Бог и да умолявате Неговата благост. Господният мир и благоволение да бъдат с вас. Имайте спокойствие в Господа! Не се замисляйте и не унивайте и с желание претърпявайте заради Господа всичко скръбно, каквото и да ви се случи. Като види доброволното ви и безропотно търпение, Господ скоро ще ви възнагради с щедростите Си.

*

Тъгата се прогонва с молитва и с четене на Псалтира. И не само се прогонва тъгата, но при усърдно внимание към четеното слово се озарява душата и се просвещава мисълта, а и сърцето се изпълва с радост в Господа. Ето с какво трябва да се занимава печалната душа, а не да унива, не да се отчайва. При това занимание трябва да се прибави и истински разум: как трябва да прекарваме кратковременния живот в тукашния суетен свят, за да се спасим и да не загинем вечно. Горко на света поради съблазните! И виждаме, и чуваме мълва и суета, завист и злоба, вражда и клевета; навсякъде се срещат всякакви съблазни. Но е възможно и да не се съблазняваме. За вярващите в Господа всичко е възможно. А за да не обръщаме внимание на празнословието, винаги трябва да помним смъртния час и да размишляваме за вечния живот и за справедливия Божий съд. А ако ни се струва непоносимо да потърпим временно заради спасението и благочестието нещо досадно и прискърбно за сърцето, нека да си представим геенския огън и безкрайните мъки, в които ще отидат всички осъдени от справедливия Божий съд за това, че не са искали да последват учението на Господа и Бога Исуса Христа, не са искали да вървят по тесния и прискърбен път и да потърпят за благочестието заради името Христово. Такива и против желанието си отиват да търпят нетърпимо мъчение, само че - не сто и не хиляда години, а вечно, без край. Господ е милостив и справедлив. Обича пребиваващите в Божията правда и милува каещите се грешници, призовава всички към спасение с обещание за бъдещите блага, но ще причисли отклоняващите се в развращения към ония, които вършат беззаконие. И така, онези, които са вършили добро, ще отидат във вечния живот, а които са вършили зло - във вечния огън.

*

Божията милост и щедрости са неотнимаеми от този, който тук през живота си безропотно търпи наказание за греховете си и благославя със сърцето си своя Господ Бог. Нито една душа на света, която от цялото си сърце се е покаяла и е изповядала греховете си пред Господа, по никакъв начин не е била отхвърлена от Божията милост. Господ приема, прощава и милува каещите се.

А в унието и отчаянието няма спасение. Не унивайте и не се отчайвайте и надеждата ви на Господа ще ви спаси от вечната смърт. Временните скърби ще свършат. Всичко временно, горчиво и сладко, преминава бързо, и вие днес не търпите това, което сте търпели вчера. Така и пътят ви, по който сега вървите, като носите торбичката си през рамо, минава малко по малко и съвсем ще мине. Собственият товар не е тежък, скоро ще изминете и целия път на скръбния живот, като го преминавате с търпение. Мир вам! Пътувайте мирно, като непрестанно се молите в сърцето си на Господа. Да чуе Господ смирено молещите му се в истина и правда! Примирете се сами в себе си в Господа и бъдете спокойни. Възлюбете душевния мир повече от всички земни съкровища и не ще пожелаете да искате вещи, подлежащи на тление. Те сами ви се придават за задоволяване на вашите нужди. Придържайте се към мир с всички и към правда и скоро ще видите Божието помилване...

*

Сърцето ви да бъде покрито не със страх от болести, не със страх от оскъдица и бедност, а със страх Божий. Облажават се тези, които се боят от Господа; те пребивават в любов и пазят светите Му заповеди. В такива души няма нито завист, нито злоба, нито клевета, нито укори, нито дори и най-малко лукавство. Да ни спаси Господ от всички тези неща със Своя страх!

*

Оставете вашия гняв срещу оскърбяващия ви и вместо със зло, му заплатете с добро дело. Поменете го за здраве и помолете да отслужат Литургия за него. Тогава вече ще получите не човешка защита, а защита от правосъдния Божи съд! А днес утешете бедните; Свети Ангел ще ви утеши с душевно спокойствие.

*

Ето ви слово, отправено към Вашето сърце: внимателно размишляване за нетърпимите и вечни страдания лесно може да потисне сегашното чувство за временно страдание. Размишлявайте за вечността и за мъките, в които осъдените грешници заради липсата на покаяние се мъчат без край, без отрада. Погледнете евангелския богаташ: той, целият обвит от пламък, горейки в адския огън, моли за капка вода на езика си и не

получава, а при това чува ужасен отговор: “Ти получи вече доброто си приживе, и затова сега тук страдаш”, и това страдание е безкрайно. Нашият Господ, милвайки ни и обичайки ни, ни наказва тук с болести, та за безропотното претърпяване на временните страдания да ни избави от вечните, несравнено по-мъчителни. Там всички болести ще бъдат забравени!

*

Презирайте всичко, което Ви възспира и Ви пречи да изпълнявате в дейността си Христовите заповеди. Защо да си обещаваме дълголетие, след като и за утрешния ден не знаем дали ще го има, или не? Да отлага във времето и да внушава страх - това е дело на всегубителя. Той винаги ни съветва да се забавляваме през днешния ден и да го прекарваме как да е, без предпазливост, в противопоставяне на Бога. Много е страшно да се върши неугодното на Господа. О, възлюбена сестро! Не дръжте този помисъл в сърцето си, а, доколкото Ви е възможно, всеки ден и всяка нощ се обръщайте към Христа и въздишайте, и се молете мислено Господ да Ви устрои спасителен път.

*

Това, което е високо пред хората, е гнусота пред Бога. Помислете, майко, с какво можем да се похвалим? С какви науки, с какви познания? Най-превъзходната и висока наука е да познаваме Господа и да вършим Неговата воля. Но светът нехае за тази наука...

Ето какво трябва да казвате: “Господи, дари ми молитва, та всяко своеволно мечтание да отстъпи от мен”. И въздъхнете от цялата си душа и произнесете мислено в сърцето си: “Господи, удостой ме да Те обичам от цялата си душа и помисъл и във всичко да върша Твоята воля” - ето това е най-необходимо от всичко, защото *на ония, които любяТ Господа, всичко съдейства към добро.*

А неподобаващите и мечтателни мисли са много вредни за душата, както димът - за очите.

*

Унинието е смъртен грях! Трябва да вярваме, че нито едно косъмче не ще падне от главата ни без Божията воля. Каква полза имате от това, че безмерно се отдавате на съболезнования и без каквато и да е нужда се измъчвате от фантазии и разгорещено въображение за бъдещи приятни неща и с това напразно разпалвате душата си? Бъдещето още го няма и не е известно дали то ще стане така, както Вие си мислите. Или може би можете да предвидите премъдрото Божие строителство? Да извлече от злополучието благополучие и да превръща скръбта в радост е дело на Бога! Трябва да плачем само за едно - за това, че всеки час разгневяваме милващата ни благост на Всевишния, не следвайки и противейки се на святата Му воля. А всичко останало е нищо! Не си струва сълзите! Трябва да се покоряваме на Божия Промисъл.

*

Ти, мила моя сестро, си започнала да страдаш прекомерно, защото в мислите си преувеличаваш неприятностите си, а те, в действителност, не са толкова големи, колкото си ги представяш; и при това са твърде краткотрайни, променливи и нищожни. Не бива да вярвате на всеки слух, макар и да сте чули нещо лично с ушите си, защото това, което човек казва от своето сърце и помисъл, най-често е лъжливо, непостоянно и суетно. За един час и сърцата, и мислите, мечтаещи за земни удоволствия, могат да се изменят десет пъти! В небесните уроци всички подобни задачи са изключени. Първият урок в книгата на живота е вярата, с която е възможно и планини да се преместват. Вторият урок е надеждата, посочваща Господа, Който сред бурното море спасява свети Петър, кротко изобличавайки маловерието му: *Защо се усъмни?* Третият урок е любовта, която не мисли зло и никога не отпада от Господа. В тези три урока се съдържа цялата небесна наука!

*

Как да живеем, за да се спасим? За да извлекат истински християнски правила по този въпрос, се обръщам към великия свят мъж Макарий. В една от многобройните си статии той пише следното: “Християните трябва

да се подвизават във всичко и по никакъв начин да не осъждат никого - нито явна блудница, нито грешници, нито безчинници, а да гледат всички с простодушие и неподозрително око, и да имат като природно и вкоренено качество да не презират и да не осъждат никого, да не се гнусят от никого, нито пък да правят някаква разлика между хората или да имат пристрастие към някого. Ако видиш едноок, не му се присмивай в сърцето си, а гледай на него като на здрав. Гледай на безръкия не като на безрък, на хромия - като на ходещ нормално, на парализирания - като на здрав. Защото това е чистота на сърцето - като видиш грешници или немощни, да им състрадаваш или да бъдеш милосърден към тях. Понякога се случва Господни угодници да седят и да гледат светски прелести, но в същото време с вътрешния си човек те беседват с Бога, а с външния само изглежда, че гледат с очите си светските събития”.

*

Не бива да се лекувате с хипноза, а Ви съветвам, при болест по-добре помолете свещеник да отслужи молебен с водосвет и после да се поръсите със светена вода и ежедневно да пиете от тази вода, и заедно с нея често да употребявате просфори. С това средство мнозина са се избавили от болести и бесноватост, тъй като, когато човек употребява просфора и светена вода, до него не се приближава нечист дух, душата и тялото му се освещават, мислите му се озаряват за угаждане на Бога и човек става склонен към пост, молитва и към всяка добродетел. Не се занимавайте със странни учения, а слушайте Божията Църква.

*

Не се опитвайте да търсите предсказвачи, които предсказват бъдещето, защото никой, освен Бога, не може да знае бъдещето. Господ е силен да определи и да отмени дори и часа на смъртта, което виждаме в преданието - ниневийските жители чрез молитва, пост и добри дела получили опрощаване на греховете и смъртта, предсказана им от пророк Иона, е била отменена. Затова Господ ще причисли към избраните този, който спазва с вяра постите и молитвените правила, а този, който не уважава постите, е подложен на проклятие от Вселенските събори, което лесно можете да видите в Требника.

*

Без да отлагате за по-късно, извикайте към Него от все сърце: “Господи! Пред Теб е открито цялото ми сърце, всичките ми мисли, думи и дела, всичките ми грехове, извършени от мен волно или неволно, със знание и поради незнание, са явни за Теб! Съжалявам и се съкрушавам, че Те оскърбих! Кая се с пълно себеотдаване на Твоята воля, Господи. Дай ми винаги истински да Ти принасям в жертва съкрушено сърце. Дай ми помисъл да изповядвам греховете си. Прости немощта ми и вместо големи молитви и пост, приеми моето послушание към гласа Ти: *Дойдете при Мене, всички отрудени и обременени*. Господи! Прибягвам и падам в нозете Ти, подобно на умилата със сълзи нозете Ти. Благослови, Господи, посредством служещия на Теб, моя Бог, свещеник, да приемеш изповедта ми и да опростиш греховете ми, и ме удостой достойно да се причастя със Светите Тайни, с Тялото и Кръвта Ти, за освещаване на душата и за вечен живот” (поклон пред Господа).

*

Важно е да помилваме хиляда бедни и да раздадем имуществото си, но и твърде важно е да не презрем в сърцето си нито един от тях. Всичко, което остава, след като задоволим нуждите си, всичко това принадлежи на бедните, на искащите. А който задържа или употребява за ненужни неща това, което има, ще бъде съден в деня на справедливата отплата на Христовия съд. Тук е необходимо да помислим и да се посъветваме със съвестта си: праведно ли изразходваме имуществото си?

*

Царството Божие вътре във вас е - е казал Исус Христос. От това се вижда, че каквито и външни неща да ни заобикалят и колкото и да услаждат те погледа и чувствеността ни, Божието Царство го няма в тях. А където го няма Божието Царство, там вървящите са обгърнати от мрак. И в мрак вървят всички тези, които не се връщат към светлината, които са обикнали мрака повече от светлината, обикнали са тъмните и димни мечтания, фантазии, мисли и разговори, отдали са се на неправилни предрасъдъци, които

свободомислещото разсъждение лъжливо приема за истина, и са свикнали да действат и да живеят според чувственото желание на сърцето си, а не съгласно Божията заповед. Това е нещастие, по-голямо от всяко друго нещастие и по-опасно дори от смъртта!

Как да се избавим от това нещастие през малкото време на тукашния живот? Кого друго да питаме за средства за това, след като Сам Спасителят Иисус Христос учи всички ни да се спасяваме чрез молитва и пост? А как разбират себе си тези, които се шегуват и се смеят, и не искат да поемат този необходим предлаган от Бога подвиг, и как познават Бога, презирайки Неговата заповед?

*

Някои ще кажат: "Чрез вярата познаваме, че Господ е милостив и няма да погуби нас, слабите". Ами та нали тъкмо в това се и състои Неговата милост, че Той, обичайки всички, е открил на всички средство как да се спасят, когато е казал на всички слаби да добият чрез молитва и пост сила за спасение, като се отвръщат от египетските котли с месо.

*

Потърпете заради Господа в болестта си. Милосърдният Господ знае как и с какво да ни призове към Себе Си. Чрез болестите душата се очиства от много грехове, включително и от такива, които не сме и считали за грехове. Душа, безропотно претърпяваща болест, се удостоява с мъченически венец. Божието посещение чрез болести подготвя душата за вечно блаженство.

Чрез болестите душата бива довеждана до осъзнаване на своите грехове, как е оскърбявала името на Господа и чрез това размишление достига до чувство на пълно покаяние. Тя вече не моли Господа за телесно здраве, а плаче и Го умолява за опрощаване на греховете. И тогава Господ, като види нейното смирение и безропотно ѝ търпение, милостиво я развързва от греховете и я приема във вечната радост, където е жилището на всички веселящи се. Тези, които тук през живота си са плакали, били са гонени от свои и от чужди и безропотно са претърпявали всичко заради Господа, там вечно се радват и се веселят с Ангелите в Божието Царство.

*

Любовта към Бога и към ближния превръща земния човек в небесен. - Но какви са признаците на тази любов? - Да избягва, доколкото е възможно, човешката почит, да се отдалечава от всяка временна чест, да презира себе си и да се унижава, като се покрие със смиреномъдрие, така че по-добре и по-удобно да вижда откритите рани на Господа на славата Иисус Христос. И когато в сърцето се разгори божествен огън, тогава всички земни сладости, всички приятни неща ще се превърнат в непоносима горчилка; всички временни удоволствия и видими прелести ще станат толкова противни, че душата ще почувства нетърпима болка от тях и ще търси друго убежище. Всяка празна дума, която чува, за нея е рана и неизяснима болка! Тя жадува за Любимия, отправя към Него сърдечни въздишки. Не! Човешките разговори не могат повече да я утешават. Тя се измъчва, когато вижда и слуша смеещи се и осъждащи ближния. Изоставя всички навици, които я разделят от Иисус Христос.

*

Иисус Христос свидетелства, че Божието Царство вътре в нас е и че от сърцето излизат добри и лоши помисли, затова трябва да насочим цялото си внимание и старание към мислите. И когато с Божията помощ разберем качеството на нашите мисли, тогава ще започнем да познаваме и сърцето - обича ли то най-много от всичко своя Творец и Господ или тича само към онова, което в момента си пожелае. А пожелаването на каквато и да е вещ или утеха, освен Бога, ни увлича към пространството на прелестите и ние сами доброволно се отвръщаме от светлината на истината и в мрака на собствените си удоволствия се лишаваме от пресладкия утешител - Бога.

*

Необходимо е често да питаме себе си: "От каква любов е наранено сърцето ми? Обичам ли Исус Христос повече от всичко друго? Той ли, моят Господ и Бог, ми е утешение? Не ме ли занимава нещо друго и не помня ли в сърцето си нещо друго повече от Бога? Не се ли е пристрастило окаяното ми сърце към нещо друго повече, отколкото към Господа, и не мечтае ли с фантазии, противни на святата Божия любов? Ела на себе си, душо моя, и помисли: ако Сам Бог не те утеши и не те погледне, кой може да ти даде отрада? Коя обичана от теб твар? Ах, върни се, душо моя, в твоя покой. Господ ти е сторил добро, а ти търсиш друго удоволствие?". Да кажем в заключение самата истина: горко, горко на некаещите се грешници! Чака ги вечна мъка! Краят приближава: покайте се и вярвайте! Спасявайте се в Господа!

*

Помненето и размишляването с несъмнена вяра за смъртта, за съдбата, за ада, за Царството Небесно е истинска мъдрост. Такова помнене и размишление изобщо не позволява на човека да съгреша със смъртен грях пред Бога или да обиди с нещо ближния си, или да го укори, или да го одумва. А забравянето за тези неща въвлеча човека в голяма тъмнина, в която той изобщо не вижда самия себе си, нито делата си, нито пътя, по който върви, нито края, който може да го постигне внезапно. Като забрави за справедливия Божи съд, той нехае за безсмъртната си душа и надявайки се измамно само на Божието милосърдие, нито гладува, нито жадува за нейната духовна храна, и не иска дори и да помисли за нея; и храни гнилото си тяло с изобретяване на неща с всякакъв вкус и му служи с цялото си усърдие, за да услади и задоволи похотта на сърцето си, кипящо от плътски пожелания. Ето в какво е потънал целият му ум - това ослепено от тъмнина око на душата!...

Виждате какво се случва, когато не помним и не размишляваме за смъртта, за съда, за ада и за Небесното Царство. Тогава всякаква празна дума, като гнил ручей от купчина оборски тор, неудържимо струи от езика и се разлива от заразилото се с всякаква нечистота сърце за заразяване на мнозина... Ето какво означава забравянето за смъртта, за съда, за ада и за Небесното Царство! Необходимо е непрестанно да се молим: "Господи, избави ме от всяко незнание, забравяне, малодушие и вкаменена безчувственост. Господи, избави ме от всяко изкушение".

*

По-често мислете за бъдещия вечен живот. Четете и се учете как трябва да се спасите, за да не би поради нехайство и небрежност да се лишите от небесните блага, а за да можете чрез ревност и усърдие към Божието слово да се избавите от вечните мъки и по Божия милост да се удостоите да наследите вечно блаженство в Христовото Царство, където неизказаното веселие и радост не ще имат край.

*

Вечното спасение се състои в това - да обичаш Бога повече от всичко друго и повече от душата си, а ближния си да обичаш заради Бога като самия себе си, така да помниш и да пазиш Божието слово, че да живееш и да мислиш не иначе, а както нашият Господ и Бог Исус Христос ни учи. А да обичаш или да не обичаш едно или друго нещо зависи от произволението на душата, която не е машина, движена и движеща се без воля.

*

Който роптае срещу Бога и Го обвинява, като казва, че Той е причината за неговото малодушие и нетърпение, подражава и угажда на онази змия, която в рая оклеветила Бога пред жената. А следствието от това е било, че тя повярвала на приласкалия я клеветник и престъпила Божията заповед.

Господ призовава грешника към покаяние чрез смирение и труд, чрез пост и молитва, но змията, лукавият дух, шепне на сърцето му: "Не се труди, Господ е милостив, само въздъхни - и ще те помилва". И отклоняващите се от Господните повеления слушат змията. Обратно, спасяващите се в Господа се спасяват не със смях и шеги, а вървят след Христа по тесния и прискърбен път; докато неспасяващите се се разхождат според прищевките на сърцето си и вървят по широкия път, без да разсъждават за това, което е заповядано от Бога, и без да вярват в справедливата Му отплата на всекиго според делата му. Господ наистина е милостив и дарява прошка. Но на кого? Само на обръщащите се и каещите се със съкрушение и смирение на сърцето.

*

Няма нищо по-опасно от това, да се залъгваме с напразна надежда и да отлагаме изправянето си за утрешния ден, а днес да живеем как да е. Чет нямат подобните самоизмамници, грабнати от неочаквана кончина! След гроба вече е късно да се каем. Винаги трябва да бъдем предпазливи и да разглеждаме мислите и желанията си. Господ ни зове при Себе Си: *Ето сега благоприятно време, ето сега ден на спасение!* (2 Кор. 6:2). А лукавият дух ни отвлича при себе си и влага помисъл: “Ще успееш, имаш време, закъде да бързаш? Наслади се още на всякаква плътска утеха и тогава ще се покаеш”. И като я измами така, похищава съгласяващата се със съветите му душа...

Виждате, че спасяващите се в Господа трябва да помнят думите: “Внимавайте колко опасно ходите”, и: “Винаги бъдете предпазливи”.

*

Униинето и тъгата се побеждават с размишляване за живота на бъдещия век, за блаженството на веселящите се вечно в Господа, които тук са претърпели много скърби и са били удостоени да наследят вечен живот. Те накрая напълно са се избавили от униинето. Не им е тъжно там, където всички са обзети от радост и тържествуват с неизказано утешение!

А сега на нас ни е нужно търпение, за да понасяме благодушно обхващащото ни унииние и тъга. Отклоняващите се към обичаите на езическите забавления и разхождащите се в пространството на своите веселби не страдат от това. Те живеят, забавлявайки се. Но решилите се да следват пътя на истината тук биват оскъръбявани от онези, които обичат изнежения живот и ни най-малко не внимават в това, на което ни учи Словото Божие - Иисус Христос. Наистина е спасително да търпим тук скърби заради Господа и е ужасно там, където не ще има край, да търпим вечни мъки заради нетърпението си... Молим се: “Господи, дай ми тук търпение, великодушие и кротост”, и: “Удостой ме да Те обичам от цялата си душа и помисъл и да върша във всичко Твоята воля”.

*

Ако огледалото бъде обърнато към земята, в него се вижда земята; а ако бъде обърнато към небето, в него се отразява небето. Така е и сърцето. Щом се обърне към светлината на Божиите заповеди, тогава на сърцето му е светло и радостно, а щом потъне в мрак, тогава цялото се покрива от тъмнина, терзае се, измъчва се, тъгува, унива и не вижда светлината на истинската си радост... И едното, и другото обръщане са предоставени тук на вашето самовластно произволение - на света ли, който лежи в зло, искаме да угаждаме и да се съобразяваме с всичките му прелести, или да угаждаме само на Бога и да се съобразяваме с Него според Неговите заповеди, с кротост и смирение на духа, и с претърпяване на скърби чак до края. Но да можем да угаждаме едновременно и на света, и на Бога - това не е възможно и да си го помислим... О, колко е необходимо по-често да проверяваме самите себе си - какво правим и в какви занимания прекарваме дните си. Господ не иска половината от сърцето ни, а иска цялото ни сърце за Себе Си, за да царува в него вечно... Какво ще кажете сега, каква скръб Ви пречи още да се радвате в Господа? Трябва по-често да се уединявате за молитва, за четене и внимаване в словото Божие - То неизказано ще Ви зарадва и ще развесели цялото Ви сърце.

*

Казвате, че нямате човек, който да Ви ръководи към вечния живот. Как е възможно да се каже в днешно време това, което казва парализираният в силоамската къпалня? Тогава той действително не е имал човек, който да го потопи в къпалнята, а ние сега се убеждаваме да изповядваме с вяра, че Христос е посред нас, съвършен Бог и съвършен човек, Който ни ръководи със словото на Своите заповеди и ни спасява като Богочовек. Господ Иисус - Вашият, моят и на всички истински слушащи Го наставник, - ето истинския посредник между Бог-Отец и вярващите в Него грешници, Който взема греховете на света, следователно и нашите, и ходатайства за спасението ни: *един Свят, един Господ Иисус Христос, за слава на Бога Отца. Амин.* А освен това съществува и земен посредник - свещеник, Божи служител, Ваш и мой духовник,

свидетелстващ за изповедта ни пред Господа и чрез Неговата благодат даващ на каещите се прошка и всеопрощение на греховете ни. Не Ви ли е достатъчно, след като при това се удостоявате и с причастие със Светите и Животворящи Христови Тайни, за прошка на греховете и за вечен живот?

*

Как прекарвате часовете на времето си и с какви занимания ги запълвате? Няма нищо по-ценно от времето! Миналото е невъзвратимо; бъдещето е неизвестно, а настоящето е от полза или не е от полза в зависимост от употребата му - кой в какви занимания го прекарва. Моля Ви, не унивайте. Докато има време, правете добро на душата си чрез Божието слово. Четете, внимавайте в това, което четете, молете се и ден и нощ се поучавайте в заповедите на нашия Господ Исус Христос! За вечния живот няма нищо по-нужно и по-необходимо от това занимание.

*

Съчувствате на Вашите близки за това, че не са получили желаното от тях. Посъветвайте ги, че за тях е по-добре да благодарят на Господа и да се задоволяват за слава Божия и с това, което Господ им е дал. Който е благодарен за всичко на Господа, той не завижда на другите, които имат много, и не желае нищо такова, което е негодно пред Господа.

*

Ония, които дирят Господа, не са лишени от никое благо (Пс. 33:11)! За какво тъгувате тогава? Където и да сте и където и да живеете, навсякъде е необходимо, заради вечното спасение, и да живеете, и да правите всичко с любов съгласно Господнята воля - в това е Вашето утешение!

*

Зная християнския дълг - да унижаваш себе си и да понасяш безропотно всичко, а за другите винаги да имаш благ помисъл, и да им благодотвориш, според силите и възможностите си, и само да се отдалечаваш от всеки грях или да мразиш и най-малкия грях, за да не оскърбяваш с нищо Господа Бога, в Когото се съсредоточава цялата ни любов.

*

Християните винаги трябва да очакват оскърбления от гонителите на Христа. Трябва да се ограждаме от всички страни с търпение и с пазене на добри мисли в сърцето и ума. Трябва да побеждаваме злото с добро дело, добра дума и мисъл.

*

Когато сърцето Ви се смути много, самопринудете се непременно да прочетете една катизма и благодарете на Господа. Възприемете като правило, когато някой Ви оскърби, в този момент да не казвате нищо, а после, след като размислите, лесно ще можете да подействате с полезна дума. За едно не мога да се съглася с Вас - че уж е нужно да изискваме уважение и чест за себе си, да обичаме да бъдем почитани и уважавани. Тази страст ни отдалечава от подражаването на Христа и пленява душата в служба на човекоугодничеството. Моля Ви, съгласете се с мен, да не търсите тук човешко въздаяние. Каквото и достойно за чест и уважение нещо да направите, не търсете оправдание от човек - и Сам Господ ще Ви бъде оправдание и ще Ви се отплати с голяма награда на небесата. Когато започнем да постъпваме така със себе си, неуважаваната от нас човешка слава и чест ще ни последва като сянка, но нека да сметем всичко за смет, та да придобием Христа...

*

Смирението на вътрешния човек се изразява със следните думи: "На света няма по-грешен и по-презрян човек от мен. Господи, помилуй ме. Да бъде Твоята воля и в мен, грешния. Изпрати ми на мен Твоята милост, спаси ме.

*

Апостолът настоятелно е увещавал искащите да се спасят: *Никаква гнила дума да не излиза из устата ви* (Еф. 4:29). По-добре е винаги да бъдете оскърбявани и да се утешавате със Словото Божие, отколкото да оскърбявате и сами да се оскърбявате. По-добре е да проливаме сълзи за бедствения си живот и да търпим скука - с надеждата за вечно блаженство, отколкото да си позволяваме да се забавляваме и да се утешаваме с нещо временно. Нека утешението ви да бъде благословието на Господ.

*

Да се живее съгласно чувствата, е като да се плува по течението на река - не са нужни никакви усилия. Но да се живее съгласно разума и да се покорява пристрастната чувственост е същото, каквото е да се плува срещу течението на река - необходимо е човек да се труди и да търпи чак до края, чак до вечното, премирно пристанище. А трябва да пленява и горделивия разум с вяра и любов, за да бъде послушен на Христа.

*

На целия свят му е известно, че ако не се молите усърдно на Бога и не давате милостиня, сами ще бъдете сполетени от зла беда.

*

Четете ли някога църковно-славянски книги - Чети-Минеи? Ако ги четете и според възможностите си им подражава, човек може *в името на Христа* да се очисти като злато в горнило.

*

Не можем да се заблудим в живота си, когато всеки подвиг се освещава от Евангелието, Апостола и от преданието на светите отци, засвидетелствани от Бога.

*

Колкото по-дълбоко е смирението, толкова повече откровения биват явявани на сърцето, любещо Бога.

*

За душата, жадуваща за спасение в Господа, е възможно да се спаси навсякъде, където и да е, а най-удобно е в манастир. Само се моли и от своята воля се отречи. Търпи, смирявай се, цялата на Господа се отдай и заповедите му спазвай, а ако не ги знаеш, ги узнай. Имай мълчание, целомъдрие и чистота, във всичко спазвай свята простота - и Ангелът свят, твоят пазител, не ще отстъпи от теб и ще те вразумява за всяко добро дело.

*

Търпи глад, жажда, бедност и смирен труд - по този път отиват във вечния живот.

*

За всичко благославяй Господа, непременно му се моли - и ще бъдеш в Небесното Царство.

*

Знай и това и бъди уверена в себе си, че дори и една неподобаваща мисъл в теб, ако я приемеш в сърцето си и се съгласиш с нея чрез пожелание, може да те отдели от Бога и да те подложи на всякаква мъка. Но по Божия милост Господ дарява прошка и благодат на изповядващата греховете си и каещата се с болка и сълзи от цялото си сърце, за укрепване на молещата се душа.

*

В търпението ни Господ ни обучава да придобиваме душевно богатство. Къде да търсим истински покой? Кого да попитаме за това? Ще получим много отговори. Всеки може да каже нещо по свое мнение. Но Сам Господ ни говори и ни убеждава със Своето слово. Бидейки Създател на небето и земята и наш Творец, Той увещателно ни казва: *Поучете се от Мене, понеже съм кротък и смирен по сърце, и ще намерите покой за душите си.* А къде да видим Неговата кротост и смирение? На кръста на Исус Христос. Ето, сега знаете как да намерите покой за душата си. Не се безпокойте за нищо друго, което е и тленно, и погиващо. Сами знаете, че не е възможно да угаждате едновременно на Бога и на света. Бог ще ви възлюби, а светът ще ви намрази. Мнозина първо уж са обиквали Бога, а после, като са виждали тесния и прискърбен път, са се обръщали към света, за да бъдат обичани от своите, мамейки себе си, че и така е възможно да се спасят. Но не напразно е казано, че *през много скърби трябва да влезем в царството Божие.*

*

Какво означава думата “тщеславие”? Аз я разбирам така: тази дума е сложна, съставена е от две значения - напразно и слава. От това се вижда, че тщеславният човек обича празната слава и в това се услажда от чувството на надменно самолюбие. Ето разликата между това - да бъдеш тщеславен и да бъдеш възвеличаван. Да бъдеш тщеславен е вътрешна страст, любов към празната слава, зависеща от собственото желание. Все пак този вид човешко мъдруване и мислене само за себе си е празно и непостоянно, а затова и славата, с която ни облича нашето празномислие и мнение, е празна и непостоянна. В Евангелието Господ избличава славолубците: *Как можете вие да повярвате, когато един от другото приемате слава, а славата, която е от Единаго Бога, не търсите?* (Иоан. 5:44). Виждате разума на Господнето слово - че приемащите празна слава или тщеславните не могат да вярват и да живеят за слава Божия.

Необходимо ни е изпитание или изкушение за наше спасение: мога ли сам да уверя себе си, че не обичам суетната слава? Тук е необходимо да се претърпи охулване и презрение от хората и ако сърцето не се оскърби, значи правилно мисли в Господа и не търси своята слава. А ако се смути от обидите, от това се познава неговото малодушие и страст към човешката слава, а заедно с това се избличава и неверието му.

А да бъдеш възвеличаван означава да бъдеш обект на външна слава, с която ни окичват други хора, съдейки по видими дела и по своите представи; кой както разбира, такива умозаклучения и прави; и при това обикновено има разномислия, недоверчивост и спорове. Тук обичащите да се показват щедро разпръскват своите възражения, пререкават се и противоречат, без да обръщат внимание на нищо обосновано и обмислено, а само желаят да задържат своята дума най-отгоре... *Господи, виж смирението ми и ме помилуй. Допри се до планините и те ще задимят...* (Пс. 143:5) Чрез смирението разбирам чувството на моята немощ и нищожество или отпадналост и безсилие, а злите духове, които ме нападат и воюват срещу душата ми, в преносен смисъл сравнявам с планини, защото те са надменни и горди, но изчезват като дим от докосващата сила на кръста Господен. *Обсадиха ме, обиколиха ме, но с името Господне аз ги повалих. Обиколиха ме, както пчели обикалят (мед), и угаснаха като огън в тръне: с името Господне аз ги повалих. Няма да умра, но ще живея и ще разгласям делата Господни* - е казал светият цар Давид (Пс. 117:11, 12, 17).

*

Всяка печал, оскърбление и тъга се премахват чрез помнене на пострадалия Господ Исус Христос. Помислете какви страдания е претърпяла Божията Майка! Ако претърпяваме нещо, както ни се струва, напразно, чрез това се уподобяваме на Спасителя и на Пречистата Му Майка и затова трябва да се радваме. Чрез скръбта се очиства душата и се смирява сърцето, а *сърце съкрушено и смирено*, както ни уверява светият Псалмопевец, Бог не ще презре. Понякога се случва скръб с големината на червейче, но врагът - душевният смутител - я представя чрез мислите пред очите ни като голям слон, за да нарани сърцето. Ако си кажете в мислите си: “Това ми е малко за греховете ми!” - в същия миг злият смутител ще изчезне. И тогава сърцето ще започне да почива в добри мисли.

*

Кое е минало, вече го няма, а какво ще стане, не знаем истински! Но който гадае, не може да бъде спокоен. Ние, както е известно, вярваме, че Бог иска всички да се спасят и устройва всичко за нас към по-добро.

*

На вдовиците, обичащи Бога, повече им подхожда безметежен, тих живот, упражняване в четене на духовни книги, молитва и често ходене на църква. Там чрез благоговейно стоене и безмълвно внимаване със страх Божий, се приема милост Господня и Божието слово се запечатва в сърцето. Това успокоява душата и весели сърцето с надеждата за вечните блага, когато Господ ще дойде в царството Си да съди живи и мъртви. Вкъщи, когато Ви стане много тъжно и скучно, е полезно да произнасяте следните сърдечни думи: "Господи! помилуй ме, изнемогавам. Дари ми добра мисъл и ме укрепи да живея по Твоята воля, "както Ти е угодно". Вярвайте, че Господ е изслушал молитвата Ви и без да се съмнявате, очаквайте милостта Му с търпение и безропотно. И ще Ви бъде според вярата Ви.

*

Иисус Христос призовава всички към вечна радост, като ги поздравява с думите: *Дойдете при Мене всички отрудени и обременени, и аз ще ви успокоя*. Но как да отидем при Него? - Чрез изпълняване на заповедите Му, чрез вяра, надежда и любов. Обичайте прискърбния път, а широкият води към гибел. *През много скърби трябва да влезем в царството Небесно*. Тези, които не искат да търпят безропотно случващите им се скърби, се отдалечават от Бога.

Ние, които сме странници и пришълци тук на земята, трябва непрестанно да се молим и да зовем: "Господи, не скривай от нас Твоите заповеди! Научи ни да вършим Твоята воля!".

*

Който не обича уединението, безмълвието, тишината, той не може да наблюдава сърцето си, мислите си, думите си, разговорите и затова доброволно се отдалечава от Небесното Царство и бива повлечен към прелестта на древната злоба. Следователно такива не ползват вътрешното слово.

*

Преди време чух следния разговор.

Слушам - говорят, разказват и преразказват един на друг, че са ходили на поклонническо пътуване до Ростов, били са в Тотма, в Троице-Сергиевата Лавра, пътували са до Киев. Говорят само за пътувания и не чувам някой да каже: "Искам да заменя лошия и суетен живот с богоугоден и постоянен". Каква полза има от това - само да пътуваме до Божиите угодници, а да не подражаваме на търпението им и да не поправяме нравите? Ами че те сами ще ни посещават, когато, макар и да не даваме обети и да не пътуваме до далечни страни, а пребиваваме на едно място, водим постоянен живот и благоугаждаме на Бога.

Така казваше покойният Василий Федорович Галатеев.

Старецът Иларион Троекуровски (1764-1853)

Старецът Иларион е бил възпитан от дядо си, който често водел внука си на поклонение по светите места в Киев, в Троице-Сергиевата Лавра.

След като се преместил да живее при баща си, отново започнали трудности и накрая родителите започнали да настояват, той да се ожени. Иларион решил да се подчини, но дал дума пред себе си, че веднага след сключването на брака ще отиде на поклонение в Киев.

След сключването на брака младоженецът тайно от родителите си и от съпругата си избягал от къщи и заминал за Киев.

Като се върнал къщи, Иларион се престорил на болен, като казал, че на връщане от Киев е получил парализа и че дясната му ръка е парализирана.

Тази измислена болест оставяла на подвижника достатъчно време за молитва, но заедно с това той участвал и в домашните работи. Така например мелел ръж с ръчна мелница, и ако оставал сам къщи, мелел и с двете ръце.

Но това положение не можело да продължава дълго. Виждайки, че семейните вериги свързват по ръцете и нозете, и като достигнал до степента, при която жаждата да служи на Бога обзема целия човек и го отнася далеч от всички житейски връзки и отношения, Иларион решил да напусне дома си завинаги. Така, на 20-годишна възраст той започнал да странства.

След тези странствания Иларион постъпил в един манастир в Рязанска епархия. Но жена му, която съгласно светските закони е имала права по отношение на него, подала в консисторията жалба против него. Иларион напуснал манастира и се оттеглил в непроходимата зенкинска гора, недалеч от родното си село.

Но първият неуспех не го отклонил от мисълта за монашество - той отново постъпил в Петропавловската Раненбургска пустиня и бил постриган в расофор с името Иларий.

Със строгото спазване на устава той се е откроявал сред останалите братя, а вниманието на игумена към безупречния монах възбудило всеобща завист към него. Когато ходил за събиране на помощи за манастира, го наклеветили и обвинили в укриване на пари. Монасите не го оставяли на мира от укори и подигравки. За да ги избегне, той престанал да ходи в трапезарията. Но игуменът настоял да ходи. Иларион се подчинил, но не приемал храна на общата трапеза. Обвинили го в упорство и забранили на всички както да го пускат в трапезарията, така и да му дават хляб. В продължение на една година Иларион ядял само по една просфора на ден, която клисарят, на когото му било жал за него, тайно му носел.

На отец Иларион не му било съдено да остане дълго в Петропавловската пустиня, тъй като след няколко посещения на жена му, която настоявала той да се върне при нея, игуменът решил да го изгони от манастира.

След изгонването му от Петропавловската пустиня за него започнали години на неимоверни подвизи.

Той се заселил на четири версти от село Головинщина, във Волон овраг. Там си изкопал няколко пещери, едната от които, главната, молилната, била съединена чрез преходи с останалите. Една голяма скала му служела за маса. Там той е живеел и е извършвал молитвените си правила - вечерня, всенощно бдение и утрень. Понякога ходел на Литургия в село Головинщина. А през летните жеги на открита поляна, под лъчите на слънцето, правел по три хиляди поклона на ден.

В продължение на шест години, лете и зиме, ряпата, която садял в създадена от него зеленчукова градина му била единствената храна и се хранел с нея без хляб. Наблизо нямало вода, и през лятото, докато чакал да завали, понякога страдал по десетина дни от жажда. Веднъж, по време на Великия пост, припаднал по

време на Литургия - не бил ял нищо осемнадесет дни. Тогава открили по тялото му тежки вериги и ризница, направена от медна тел - от нея цялото му тяло било в рани.

Постелката му е била направена от корави дъбови съчки и по тях често се виждали следи от кръв. Обувки не носел нито през зимата, нито през лятото. Единствените му дрехи били дълга рубашка от домашно ленено платно и връхна дреха от бял тънък плат.

Сред тези безмерни подвизи, той бил връхлитан от страшни нападения на вражеската сила. Нечисти духове приемали вид на хищни зверове и гадини, понякога - на страшна змия, висяща над входа на пещерата със зейнала пасть.

Една тъмна вечер свещеникът на село Головинщина отец Трофим посетил Иларион, а последният отишъл в селото за огън, като преди да тръгне, предупредил госта да не пуска никого без Иисусовата молитва. Домакинът тръгнал, а гостът бил обзет от страх.

Внезапно откъм вратата се чуло припряно чукане. Свещеникът с радост станал да отвори, мислейки, че Иларион се е върнал, но си спомнил думите му и казал: "Кажи молитва". - "Отваряй". - "Няма да те пусна без молитва".

Зад вратата се вдигнал яростен шум. Свещеникът прекръстил вратата с молитва. Тогава се чул страшен кикот и пляскане с ръце, след това всичко утихнало. Иларион заварил свещеника в ужас.

Междувременно мълвата за подвижника, колкото и да се криела, започнала да се разпространява. Към него тръгнали хора, бедни и богати, търсейки съчувствие при скръб, съвет при нещастие и молитва.

Приемал всички, вземал каквото давали богатите и го давал на бедните, и дори сам искал от богатите с цел да помогне на нямащите. Но многолюдието му тежало. За да не пречи никой на молитвените му размисления, от време на време напускал пещерата, за да се скрие, навлизал в горския гъсталак и прекарвал по два дни без сън и без храна. Една зима по време на такова отсъствие землянката му замръзнала от студ. Той я затоплил и едва не умрял от пушека. Но, падайки в несвяст, той ударил с глава вратата и я отворил, и пресният въздух го свестил.

А мълвата все повече растяла. Към стареца се присъединили трима души, които искали да споделят подвизите му. Но при тях нямало вода и те безуспешно копаели земята. След дълга молитва за вода Иларион заспал и като се събудил, видял до себе си прекрасен храст с цветове, който преди това не бил там. Започнал да копае и бликнал извор с чиста вода. Водата била целебна за вярващите.

За да разпредели точно времето за извършване на молитвените правила, Иларион имал петел, по чието пееие разбирал колко е часът.

Отдавайки се на уединена молитва, пустинникът не се е лишавал и от присъствието на света Литургия в храма на село Головинщина. Веднъж късно вечерта се връщал от селото. Била страшна виелица. Отклонил се от пътя. Бос, с тънкия си ленен халат, борейки се с вятъра, той останал без сили и паднал в снега, като загубил съзнание, но Господ не допуснал неговата гибел. След него пътувал един селянин, който се натъкнал на стареца. Той разпознал отшелника по дрехата, качил го в шейната си и го закарал в селото. В селото замръзналият лежал повече от час в шейната, защото се боели да внесат мъртвото тяло в къщата. Накрая го внесли, без признаци на живот, и едва след час го свестили. Той със слаб гласец помолил свещеника да отслужи молебен на Божията Майка Целителка и когато след края на молебена свещеникът поднесъл кръста към устните му, той благоговейно го целунал, и след това, като се поклонил на свещеника, си тръгнал от къщата, въпреки бушуващата виелица.

На следващата сутрин го видели напълно здрав в църквата.

През пролетта намислил да си построи кула от тухли, с дупка, и да прекара остатъка от живота си в безпримерен затвор - свит, на колене.

Но Бог не позволил на отец Иларион да осъществи мисълта си за спасение на стълп. Били му отредени други тежки изпитания.

Постоянният наплив на посетители привлякъл вниманието на полицията към отшелника и му се налагало често да напуска уединението си. Тогава той отивал в Елец, в Киев или в Задонск.

В Елец на подвижника му се наложило да изпита много изкушения. Един протоиерей го обвинил, че благославя народа със свещенически знак, но в действителност отец Иларион прекръствал с кръста на миряните, а при това понякога му целували ръка. Веднъж по време на четенето на дванадесетте Евангелия някакви хора, не от простолудието, говорели толкова високо, че той им направил забележка. Оплакали се от него и градоначалникът го вкарал в затвора; пусал го чак в сряда, през Светлата седмица, и то само поради това, че сам се разболял тежко и се боял да държи повече подвижника.

Веднъж на отиване от Киев към Коренна пустиня, край Курск, старецът се разболял тежко. По предложение на игумена, който го познавал добре, той тайно бил постриган в монашество, като си оставил предишното име. Но оздравял и се върнал в пещерите си. Към пещерите отново тръгнали множество хора за наставление, молитва и изцеление на недъзи, а отшелникът все бил спохождан от различни скърби.

Управителят на помешчика, на чиято земя се намирили пещерите на отец Иларион, не изпитвал симпатия към подвижника. Струвало му се, че селяните ходят в пещерите да се оплакват от трудността на крепостния си живот и решил да набие отшелника и да го изсели. Но се получило друго. Цял ден се лутал със служителите си из познатите поля и не могъл да стигне до пещерите. Като се върнал късно вечерта, той сънувал страшен сън, който после се изпълнил над него и неговото семейство.

Скоро след историята с управителя по адрес на отец Иларион била отправена възмутителна клевета, че уж водел в пещерите си безпорядъчен и безнравствен живот. Вследствие на този донос подвижникът бил върнат в Петропавловската пустиня край Раненбург, за да изтърпи в нея шестмесечна епитимия. А когато определеното време изтекло, вече било невъзможно да се върне в пещерите - те не са съществували, а здравето му било сериозно разклатено.

Отец Иларион продължавал да ходи зиме и лете с ленен халат и без обувки, но за подсилване започнал да употребява чай и бял хляб. От шестте години живот във влажните пещери започнали страдания от главоболие и болки по ставите на цялото тяло. Сега той се заселил в село Каликин, но прекарал там само два месеца. Оттам се преместил за кратко в църковната пристройка в село Головинщина. По това време се случило така, че суша застрашавала с пълно унищожаване на реколтата съседния помешчик от село Карповка, княз Долгоруков. Той писмено помолил за молитвите на отец Иларион. Същият ден обилен дъжд се излял над неговите посеви. Благодарният княз предложил на отец Иларион да се премести при него в чифлика, където го приели необикновено радушно. Лично княгинята постлала пода на приготвената за него килия.

Когато през 1812 година околните помешчици, научили за превземането на Москва, искали да напуснат именията си, старецът ги убеждавал да останат на място, да се молят и рекъл: “Макар да е превзел Москва, в селото няма да спре”.

Думите на стареца се сбъднали. Скоро руското оръжие смирило надменния и неканен гост на древната руска столица.

През 1817 година отец Иларион се запознал с юродивия Иоан, който по-късно станал затворник Сезеновски. Иоан бил докаран от една благочестива жена при помешчика на село Сезеново, княз Несвицки, който бил предварително уведомен насън за пристигането му. Отец Иларион се грижел за Иоан, но също така и го е подлагал на изпитания, които той смирено понасял. Така, в килията, която княз Несвицки построил от дървен материал за затворника, Иоан поставил икони във вид на иконостас и го отделил с решетка от останалата част на килията. Отец Иларион изпратил килийника си със заповед да разглоби решетката и Иоан гледал спокойно как килийникът изпълнява това поръчение.

Друг път същият килийник бил изпратен от отец Иларион при Иоан със следното предупреждение: “Скоро ще бъдеш посетен от изкушение. По време на молитва в килията ти ще се извие вихрушка. Кандилата пред светите икони ще се разлюлеят и ще угаснат, но ти стой твърдо и вярвай, че Господ няма да ти прати изкушение, превишаващо силите ти. След това кандилцата ще се запалят от само себе си. Но ти не ги

оставяй така, а ги угаси, после вземи огън от печката и с молитва отново ги запали”. Всичко така и станало. Отец Иларион предпазил затворника и от страх, и от измама.

Междувременно, макар здравето му все повече да отслабвало, отец Иларион не изоставял трудния си живот. Както по-рано, и зиме, и лете, ходел с лек халат и без обувки. Когато по време на големи студове идвал бос на църква и заставал неподвижен на чугунения под, около нозете му се забелязвала локвичка вода от разтопен сняг и лед.

Когато княз Долгоруков починал, домашните слуги се опитали да изпъдят отец Иларион. Те донесли на младия княз, който живеел постоянно в Москва, че издръжката на подвижника само за хранителни продукти възлиза на осемстотин рубли годишно. Князът пристигнал специално да разследва тази клевета и като се убедил в нейната несправедливост, заповядал по всякакъв начин да щадят отец Иларион. Но след заминаването на княза слугите започнали да се държат още по-лошо с подвижника.

През зимата не палели печката в килията му по няколко дни или пък я претопляли. Не му давали храна. Веднъж поради небрежност избухнал пожар и се наложило отец Иларион да го гаси сам, без нечия помощ. Накрая, през 1819 година той помолил уважаващото го семейство Суханови да му помогне да се премести и се преселил в село Количево, но и там се наложило да смени няколко пъти местопребиваването си.

Едно ранно утро в началото на ноември 1824 година той се преместил от Количево в Троекурово в построената специално за него от помещичика Раевски келия, състояща се от три стаи, украсени със свети икони и снабдени с всичко необходимо.

Когато се преместил в Троекурово, отец Иларион бил на петдесет години. Там той прекарал последните двадесет и девет години от живота си.

Като се заселил в Троекурово, отец Иларион, за да избегне всякакви недоразумения с полицията, се зачислил към еснафското дружество на град Лебедяна, а един търговец поел ангажимента ежегодно да внася за него всички данъци и такси.

Стаичката, в която бил настанен, била мебелирана с малко ъглово диванче и легълце с дюшек и две малки възглавници, покрити с бял чаршаф. Студът, с който по-рано подвижникът смирявал плътта си, сега станал съвсем непоносим за него. Прозорците на килията били двойни и тя винаги е била добре затоплена. Често въпреки топлината, а понякога - дори и през лятото, той бил с валенки. Но и тогава постоянно притеснявал себе си. Като излязъл веднъж през един хубав пролетен ден в градинката на слънце, той бързо се върнал и казал на килийника си: “Хубаво е, много е хубаво, възможно е и още да ми се прииска”.

Външният вид на отец Иларион от пръв поглед поразявал с духовната си красота. Бил среден на ръст, имал хлътнали гърди, правилни и фини черти на лицето, тъмносини очи и леко гърбав нос. Изнуреното му от пост лице било доста слабо и прозрачно, с извънредна белота. Устните му често са били озарявани от светла усмивка. Косата му била сребриста, дълга, имал продълговата брада.

Ето какво се разказва в един спомен за стареца: “Видът му беше като на Ангел Божий. Невъзможно бе дори да се помисли Господ да е дал на земята такава красота на рабите Си. Той бе вече почти на осемдесет години, а изглеждаше като в първа младост и с рядко срещана красота. Като го гледаш, неволно ти идва на ум: *дивен е Бог в Своите свети*. Шест години преди смъртта си отец Иларион ослепял, но преди кончината си чудесно прогледнал.

В Троекурово старецът съумял да спази трудна мяра - останал затворник, макар народът да имал достъп до него и самият той да ходел на църква.

По негова молба в храма започнали ежедневно да се извършват богослужения. Той лично давал всичко нужно за Литургията.

Утринното му килийно правило продължавало от един часа след полунощ до пладне и било прекъсвано от ранна Литургия - това било непрестанно полуденощно моление. А вечерното правило продължавало от

третия до деветия час. В този час той се затварял в стаята си. За нощното му бдение няма сведения, само казвал на килийника си: “Монахът трябва да спи много малко - в никакъв случай повече от четири часа на денонощие, и то след усилен телесни трудове”.

По време на Литургия винаги стоял в олтара и се причастявал на всеки от дванадесетте велики Господски и Богородични празници.

През свободното си време старецът четял духовни книги, а понякога приемал посетители. След края на утринното правило, два пъти седмично, в неделя и четвъртък, имало трапеза. Извън пости готвели риба и супа от юфка и той вземал съвсем малко от ястията; така, от топлата храна хапвал по не повече от три лъжици. През останалите дни нямало трапеза. Той изяждал по парче антидор и изпивал по чашка кафе. А през Великия пост, за чистота на гласа, тъй като изчитал правилата високо, старецът вместо храна изпивал по една чаша конопен сок.

Броят на посетителите на отец Иларион в Троекурово бил огромен. При влизането на всеки от тях той правел пред иконите по три земни поклона и осенявал влизащия с кръстния знак. На малцина от посетителите предлагал да седнат на малкото диванче, а сам сядал в креслото, но най-често е приемал стоешком. Хората си спомняли за думите на стареца, с които той поздравявал влизащите в тихата му килия: “Да направим три поклона, да се помолим на Небесната Царица”. Говорел просто, кратко и често с притчи, понякога на устата му се появявала усмивка. Старецът приемал малцина лично, най-често предавал съвети и наставления чрез килийниците. А по време на правило не приемал никого, освен при извънредни обстоятелства. Понякога отказвал да приеме достойни хора и веднага след това приемал някой разстроен човек. Старецът обяснявал това така: “Първите вървят по добър път. На тях не им е нужен ръководител, а на тези нещастници им е необходима неотложна духовна помощ”. Понякога знаел кой, откъде и защо е дошъл и виждайки хората за първи път, ги назовавал по име. Понякога посещенията били придружавани от доста трогателни обстоятелства. Около отец Иларион на човек му ставало леко - отивали към него под гнета на тежко бреме, а си тръгвали с лекота като птици с криле.

Външната дейност на отец Иларион се изразявала в благотворителност, изцеления, добри поучения и съвети към идващите при него.

Макар самият той да бил като сиромах и странник, почитателите му носели много пари, които той раздавал. Един помешчик му донесъл пет хиляди рубли. Друг, чувствайки скорошната си смърт, го помолил да приеме от него, за да раздаде по свое усмотрение, сто хиляди рубли, но старецът го посъветвал да ги предаде на затворника Иоан Сезеновски за построяването на храм.

Отец Иларион много обичал да дарява средства за украсяване и построяване на храмове, църковни камбани, обкови и подтиквавал мнозина към такива дарения. А всички пари, които му оставали, раздавал на бедните. Освен за лицата, които получавали постоянна издръжка, даряваните от него средства отивали за трапеза за странниците, а бедните получавали храна за из път.

Силата на съветите на отец Иларион се проявила особено ясно върху А. М. Гренков, бъдещия велик старец Амвросий. През 1839 година той, бидейки преподавател в Липецкото духовно училище, почувствал жажда да напусне света и отишъл за благословение при отец Иларион. Той му казал: “Иди направо в Оптина”. В килията на преподобни Амвросий винаги е висял портрет на отец Иларион.

Много често съветите на отец Иларион навреме предпазвали хора от заплашващи ги беди. Понякога той изпращал на някого съвет по-скоро да се изповяда и да се причасти със светите Тайни, а после се оказвало, че тези хора са били пред прага на смъртта и без неговото предупреждение биха умрели без покаяние.

Наближили последните години от живота на стареца. Три години преди кончината си той вече не можел да ходи на църква, още по-рядко разговарял с посетители. На никого не отказвал да отговаря чрез килийника си.

От суровия пост стомахът му станал почти негоден да приема храна, така че му готвели ядене веднъж месечно. Шест седмици преди кончината си той така отпаднал, че не можел да става от диванчето и не ядял нищо, дори просфори. Единствено гълтал вода от кладенеца, изкопан от него някога в Головищинския Волон

овраг. По молитвите на стареца за това, смъртта да му бъде предсказана с видим знак, шест седмици преди смъртта му почернял палецът на левия му крак. Чувствайки близостта на края, отец Иларион бързал със завършването на църквата в село Губино, за която много радеел и много мислел и се молел за бъдещото основаване и устройване на троекуровската община.

На пети ноември 1853 година, в полунощ, на 89-годишна възраст, старецът Иларион тихо починал. Тялото му стояло пет дни. Броят на хората, събрали се за погребението, бил над десет хиляди души. Всички хора свидетелствали, че през цялото време килията на починалия и храмът били изпълнени с неземно благоухание, излъчващо се от ковчега на стареца.

Из духовните наставления на стареца Иларион

В християнския живот се забранява всяко пристрастие. Към всичко трябва да се отнасяме безпристрастно, да не се утешаваме с меки дрехи и да не се отказваме, ако е нужно, и от грубите, да не се пресищаме със сладка храна и да не униваме от суровите ястия. Във всичко пазете умерено въздържание, защото нищо друго, освен делата, не ще ни постави пред Бога - само делата ни или ще ни оправдаят, или ще ни обвинят и осъдят на вечна мъка.

*

Ах, майко! Който желае да спаси душата си, трябва да бъде много предпазлив във всичко. А Вие, както изглежда, още тук скърбите заради големия недостиг. Но как искате да владеете безбедно Божиите съкровища, при положение, че поради неразсъдителността си често ги пропилявате за богопротивни дела? Повярвайте, че докато не станете внимателна във всичко и строга към самата себе си, дотогава не ще избегнете бедността и стечението на обстоятелствата. А веднага щом помъдreete и станете достойна за това, Господ да Ви повери богатството Си за всякакви добри начинания, то Той ще ви отвори всички земни съкровищници и Вие, по думите на апостола, ще бъдете бедна, а всички ще обогатяватe (ср. с 2 Кор. 6:10).

*

Моля Ви, майко, въздържайте се от дългове. Живейте така, както Ви повелява Господ. Не превишавайте възможностите си. На смирените Бог дава благодат. Изпитайте оскъдица, преминете всички пътища към спасението и не се сравнявайте насила със синовете на този век. *Който претърпи докрай, ще бъде спасен.*

*

Още от раждането си човек има три врага: плътта, света и дявола, с които трябва непрестанно да се бори през целия си живот, за да не се лиши от Небесното Царство. И затова, ако вярвате в бъдещия живот, вечната мъка и Небесното Царство, с всички сили трябва да се опълчите срещу похотта на очите и гордостта житейска.

*

Съветвам Ви непременно да четете всеки ден утринните и вечерните молитви, акатиста на Спасителя и на Божията Майка, канона на Ангела пазител и поне по няколко псалми от Псалтира. Това правило ще разпалва сърцето Ви към Бога и ще го отдалечава от светските суети.

*

Никога не стойте в безделие. Занимавайте се с ръкоделие, подходящо за длъжността Ви, с Иисусовата молитва на уста, или, като оставите ръкоделието, вземете книга, възбуждаща ума и сърцето към благочестие. С една дума, не губете нито миг от живота, а използвайте всеки миг за благоугаждане на Бога. Повярвайте ми, че ако вникнете добре във всичко, което всеки християнин е необходимо да извършва, за да получи Небесното Царство, то и сама не ще пожелаете да си губите напразно времето. Защото, колкото и да живеете тук и колкото и да се подвизавате с добър подвиг, всичко това е нищо в сравнение с бъдещата вечност и би Ви било мъчно, ако се видите на брака на Агнеца с угаснал светилник поради недостиг на елей на добри

дела. Когато започвате борба с Вашите врагове, искайте помощ от Архистратиг Михаил, вечния победител на дявола.

*

Пазете се от униинето. То е смъртен грях и не ще облекчи скръбта, а само ще прибави скръб към скръбта, защото Господ се разгневява и ще отвърне лицето Си от Вас. И кой ще Ви утеши тогава? Молете се на Господа и Той ще премахне скръбта Ви и ще Ви даде според сърцето Ви.

*

За вярващите Господ и сега може да яви чудеса. И така, съветвам Ви да изоставите надеждата на среброто и да се предадете на Божията воля.

*

Където Бог иска, там се побеждават законите на естеството, но инструмент за това трябва да бъде здравата вяра и несъмнената надежда. И тогава, колкото бъде вярата, толкова Божии благодеяния ще има. И така, ако можете да имате вяра поне колкото грахово зърно, поверете уреждането на делата си на Божия Промисъл. Защото Той ще се погрижи за Вас и без каквито и да са грижи от Ваша страна ще уреди всичко за добро.

*

Ако бъдем сполетени от скърби, няма друго утешение и няма друго прибежище освен Премилосърдната Небесна Царица. Тя е Радост на всички скърбящи, Застъпница за обидените и Кърмителка на гладните, Утешение на странниците, Пристанище на връхлитаните от буря, Посещение на болните, Покров и Застъпница на немощните.

Старецът Иоан, затворник Сезеновски (1791-1839)

Старецът Иоан още от ранните си години имал влечение към духовните подвизи. Бидейки син на крепостен селянин, през детството си той дружил със сина на своя господар. Децата имали влечение към духовните подвизи. Често се молели, дори си сложили железни пояси, заключили ги с катинари и хвърлили ключовете в река Потудан. Тази тайна излязла наяве, когато от тях започнала да излиза лоша миризма. За да свалят обръчите, се наложило да разрежат желязото - то така било врязано в тялото, че се образували рани.

Обичайният ход на живота не можел да задоволи Иван. Нещо не му достигало. Ходил в Острогжск, в Киев, Воронеж, Задонск и на други места, където общувал със старци и с духовни наставници. Те му били необходими, за да понася търпеливо и твърдо и подигравките, осъжданията, и наказанията за настроението, което ставало все по-силно и по-силно в живота му.

Иван приел подвига на юродството на 15-годишна възраст.

За да го задържи у дома, помещикът го дал при майстора на мебели. Но той постоянно само похабявал материала, сякаш не разбирал нищо. Мебелиерът се отказал от него. Тогава направили Иван пастир. Но и там, вгълбен в молитва и размишления, той не забелязвал как добитъкът влиза в засетите ниви. Помещикът го наказвал, а другите пастири го биели толкова, че губел съзнание.

Безропотно понасял всичко - и побоищата, и когато по време на студ го затваряли в един килер. Никой не го видял да пролее сълза, никой не го чул да отрони стон и никой не го жалел. Съчувствал му само енорийският свещеник, при когото, особено в по-трудни дни, Иван ходел нощем. Приятелят от детството, младият господар, се намирал тогава на военна служба.

Подкрепян от свещеника, който беседвал с него понякога по цели нощи, Иван не оставял избрания път.

Молел се без прекъсване по цели часове, плачейки и въздишайки, и често, обръщайки се към иконата на светителя Димитрий, употребявал, сякаш юродствайки, ласкателни изрази. Веднъж по време на една такава негова нощна молитва свещеникът, който бил в съседната стая, видял ослепителна светлина, която излизала от иконата и падала върху лицето на Иван.

Веднъж Иван и по-големият му брат Иларион отишли на празник в съседното село и на връщане се отбили да нощуват в своя пчелин. Същата нощ Иван тайно избягал и отначало постоял при двама подвижници, после постъпил в Киево-Печерската Лавра, където прекарал три години като послушник в трапезарията, прекрасно изпълнявайки не само задълженията на разпоредител в трапезарията, но и молбите за услуги на различни монаси.

Поклонници от родния му край занесли у дома си вестта за неговото пребиваване, и след преписка киевската полиция поискала от него документ за самоличност, какъвто той не притежавал, и бил принуден да замине за родния си край.

Като отишъл там, той приел окончателен вид на юродив, влязъл без доклад в кантората на помещика, помолил се пред иконите, но не се поклонил на господаря и отговарял на въпросите със странни движения на тялото.

Тогава помещикът, не разбирайки настройката на Иван, го оковал и го затворил под стража в хамбара, като заповядал да не му дават нито храна, нито вода. Може би помещикът се отнасял към Иван с изключително раздразнение, тъй като родната сестра на Иван, Мария, също цялата проникната от стремеж към Бога, изчезнала незнайно къде, така че нито се чула, нито се видяла.

Изпитвайки жал към затворника, брат му Иларион скришом му донесъл храна и искал да му я подаде през прозореца, но Иван не я приел, като казал, че е необходимо да понася с търпение всички изпитания.

Отишъл да го посети и свещеникът, като взел със себе си иконата на свети Димитрий Ростовски, пред която Иван обикновено се молел. Това било през нощта, но стражите спели, а кучетата, обикновено много зли, започнали да се умилкват около свещеника. След като поговорил с Иван, свещеникът, незабелязан от никого, се върнал вкъщи.

Господарят отишъл за няколко дни в Острогжск и в това време младият господар дошъл от полка си. Като научил за затварянето на приятеля си, той поискал да строши катинара, но Иван го уговорил да разглоби покрива и така излязъл от хамбара. Когато донесли инструменти, за да свалят желязото от него, то самт паднало в нозете му.

За да избяга през нощта, Иван се съблякъл и се скрил в тръстиката, но бил забелязан и заведен при завърналия се обратно господар. Младият господар едва уговорил баща си да не го наказва. Но за да му попречи да избяга, Кузмин заповядал да му острижат половината глава.

Но Иван все пак отишъл в Острогжск при юродивия Иван Василиевич. И само писмото на този юродив до помешчика относно това, че Иван е Христов раб, а не негов роб, и уверенията за същото на свещеника накарали помешчика да остави Иван на мира.

В продължение на шест години Иван странствал, като посетил Киев, Почаев, Воронеж, Задонск, Саров.

Живял известно време в Задонск, където го закарал търговецът Плетньов, който бил раздал целия си имот на бедните и се посветил на служение на Бога. Иван ходел зиме и лете с боси нозе, със стара дрипа, едва прикриваща изнуреното му тяло.

Бил образец за въздържание и смирение и поразявал с послушание и услужливост. Когато Воронежкият архиерей бил на посещение в Задонск и пожелал да види Иоан, за чийто духовен живот бил слушал, той отишъл при него, подскачайки и кривейки се. Но архиереят разбрал намерението на Иоан да отклони от себе си славата.

Иван прекарал в такова юродство десет години.

В село Головинщина, Раненбургска околия, в отделна килия до църквата живеела селянката Даря Кутукова. Тя се занимавала с печене на просфори за околните църкви и за живеещия по онова време в село Количево, Данковска околия, старец Иларион. Тя и му прислужвала.

Когато отишла на поклонение и за говеене в Задонск, тя видяла Иван и решила да го вземе при себе си и да му служи. Иван не ѝ се възпротивил.

По пътя те се отбили в село Сезеново, при владетеля му, княз Несвицки.

Предишната нощ (срещу 19 декември 1817 година) князът видял насън, че от иконата на Божията Майка излязъл един младенец и му казал: "Вземи ме на ръце и ми дай място за молитва - аз съм Иоан многострадални".

Когато влезли при княза Даря и Иоан, князът се смутил - именно неговото лице видял насън. Като се сбогували с Несвицки, пътниците продължили пътуването си към отец Иларион, на когото Даря предложила да вземе Иоан, за да му служи.

"Не Иоан на мен, а аз трябва да служа на Иоан - той е по-голям от мен", - отговорил отец Иларион.

Междувременно княз Несвицки отишъл при отец Иларион и му разказал за съня си и за срещата си с Иоан. Отец Иларион посъветвал княза да вземе Иоан при себе си.

В господарския дом било тясно и шумно и Иоан помолил да му дадат банята, от която изнесли цялото обзавеждане. Там Иоан зазидал единствения прозорец, за да не прониква при него естествена светлина. Едно кандило светело в тъмнината.

След три години, прекарани в тази сграда, построили на Иоан специална келия.

Князът имал една гора, за която водел спорове със селяните. Минавайки за първи път през тази гора на път за отец Иларион, Иоан рекъл: “Ох, гората шуми, брадви блестят, кръв се лее, много сълзи ще има!”. И ето, няколко години след този ден селяни нападнали княза в тази гора и му пробили черепа на няколко места.

Въпреки отчаяното положение на княза, Иоан казал: “Князът няма да умре, а Бог ще даде, ще оздравее и ще бъде жив”.

След оздравяването си князът подарил на Иоан гора за келия и тя била построена близо до Казанската църква.

В тази келия Иоан е живял още по-уединено, без да показва на никого и лицето си.

След смъртта на княза неговата наследничка, сестра му, която първоначално симпатизирала на затворника, отнела келията му. Раздразнило я това, че той настойчиво я съветвал да не обременява селяните с непосилни данъци. Но привързаният към Иоан селянин Бирюков му построил нова келия.

През нощта и през по-голямата част на деня Иоан не е излизал, освен до църквата и до рекичката Скворня за вода за себе си и за поливане на дърветата, а също и до гората за дървета за разсад. В келията се занимавал с ръкоделие, молитва, четене, понякога пишел. В деветия час пеел Херувимската песен така сладко, че било невъзможно човек да го слуша без възмущение. Храната му се състояла от пшеничен хляб, картофи, кашица от грис, по едно пържено яйце, зеле - всичко, подправено със зехтин. Понякога не хапвал нищо по два, по три дни. Духовникът му идвал да го причастява от близкия град Лебедяни, а понякога и самият той е ходел при него нощем за изповед. Причастявал се отначало веднъж на всеки шест, а после - на всеки три седмици и по-често.

Невинаги приемал дарения. Веднага препращал парите в църквата. От предметите оставял за себе си крайно необходимите, а всички останали изпращал на бедни хора или сам ги изнасял нощем в гората или край пътя, където и често намирали загнати в салфетка или в кърпа съдове с плодове, мед и различни неща за ядене или по храстите домашно ленено платно, дрехи и обувки.

Килийникът му роптаел срещу него, когато той се отказвал от вещите. Веднъж му донесли грис. Иоан не искал да го вземе, но отстъпил пред килийника си и го помолил на следващия ден да свари от него каша. Когато килийникът взел канчето, видял в него бели червей вместо грис. Тогава Иоан му казал: “Знай, че не е донесено от усърдие, а затова и не е толкова хубаво, колкото изглежда на външен вид”.

На килийника много често му се случвало да се убеди, че на Иоан му е известна всяка негова постъпка.

Иоан не показвал лицето си пред никого. Само на килийника и на малцина избрани от време на време им се случвало да го видят. Те казвали, че лицето му било смугло, косата - черна, дълга, рядка, брада почти нямал, бил невисок на ръст, попрегърбен, очите му били леко присвити.

По тялото му имало рани, които той не лекувал, а поставял върху тях тресчици. Покривал една рана от брадва на крака си с трева, наречена мечешко ухо, отгоре намотавал лико и я бинтовал с кърпа. Освен това е носел на слабото си тяло вериги, тежащи осемнадесет фунта, железни обувки, облепени отвътре със сукно, и чугунена броеница.

Слухът за строгия живот на затворника започнал да се разпространява надалеч и пред вратата на келията му започнали да се събират тълпи от хора. Иоан не отказвал на никого беседа. Говорел с посетителите през затворена врата, с приветливи и убедителни думи, макар и казвани като притчи. Особено ги убеждавал да се надяват за всичко на Бога, да се стараят да изпълняват заповедите Му, да нямат злоба и да се въздържат от отмъщения.

Местният дякон постоянно подигравал затворника пред неговия килийник, като го питал: “Какво прави твоят храненик на боровите гори?” Килийникът го защитавал, доколкото можел, и с огорчение преразказвал всичко на затворника.

“Ако нямахме врагове - успокоявал го той, - как бихме могли да влезем в Небесното Царство? Трябва да им бъдем благодарни като на наши благодетели. С подигравките си те ни даряват венци!”.

Когато този дякон се разболял и бил близо до смъртта, Иоан го изцелил и тогава той осъзнал заблудата си.

Въобще затворникът лекувал с елей от кандилото, с просфори, корени, изсушени листа и чай.

А когато някой хвалел затворника, той казвал на килийника си:

“Василий, аз съм окаян грешник и съм най-грешен от целия свят. Помилуй ме, Господи, очисти ме с Твоя кръст и не ми давай земна слава, която затваря небесните порти!”.

Затворникът често наемвал на идващите при него за първи път за това, какво може да се случи с тях в бъдеще и посочвал какво се е случило с тях.

Малко по малко Иоан събирал около себе си вдовици и девици, които трябвало да станат първоначалното ядро на манастира. Те си строели килии наблизко и живеели в благочестие.

Той ги приучавал към послушание и за да укрепи вярата им в силата на послушанието, понякога им давал поръчения, наглед неизпълними, които обаче ставали възможни.

Така например на една от тях наредил да му донесе жива сврака. И когато тя излязла на пътя и започнала да вика свраките, една сврака сама кацнала в ръцете ѝ. На друга заповядал да му донесе жив заек. И тя се натъкнала в гората на спящ заек и го занесла без затруднения на затворника.

През 1833 година построили за Иоан двуетажна келия във вид на кула. Малко преди смъртта си той наредил да направят под пода и каменна гробница, като казал: “Където е домът ми, там е и гробът ми”.

На 8 септември 1838 година, в деня на Рождество на Пресвета Богородица, затворникът положил в Сезенов основите на нов седемпрестолен каменен храм.

Начинанието изглеждало безумно, но съграждането на този храм и възникването край него на манастир били придружени от редица чудесни събития.

Предприемачът не искал да пристъпва към работа без предплата, а Иоан му казал, че в момента няма пари, но представил като гарант за това, че парите ще му бъдат платени, Пресвета Богородица и светителя Николай.

Това малко успокоявало предприемача. Освен това нямало материали.

- Почакай до утре - казал с увереност Иоан. - Бог ще даде, всичко ще има.

На следващия ден множество конски коли докарали от неизвестни дарители камъни, тухли, вар, дървен материал и други необходими материали, а един неизвестен помешчик посетил затворника и му дал петстотин рубли. През 1842 година била издигната величествена църква.

Но Иоан не я дочакал. На 14 декември 1839 година той починал след мъченическия си живот, на 48-годишна възраст, след 22-годишен затвор.

Починал в самота.

Когато разбили вратата, го намерили мъртъв пред иконата на Божията Майка, до аналоя.

Тялото било леко наклонено надясно, дясната ръка, подпряна на лакът, крепяла главата, а лявата лежала на дланта на дясната. Лицето му било обърнато към иконата.

По време на приготвянето на тялото в ковчега върху лицето му имало руменина. Той имал вид на спящ. Когато дошла полиция и поискала аутопсия на тялото, ръцете, сложени на гърдите на починалия, се протегнали и

от една рана, затворена с тресчица, потекла кръв. Духовниците едвам уговорили полицията да не се прави аутопсия.

Тъй като за погребението на затворника в приготвената от него гробница било нужно разрешение от Тамбовския епископ, тялото стояло в келията двадесет и седем дни. От сутрин до късно през нощта в нея се тълпели стичащите се отвсякъде множество хора и въпреки спарения въздух, тялото не само не започвало да се разлага, но от него излизало благоухание.

На 12 януари погребението най-после било извършено. Прекарвали ковчега през специално направена дупка, тъй като той не минавал през вратата.

По време на заупокойната Литургия по лицето на починалия се появили капки пот и болни го избърсвали с кърпичките си, и като допирали тези кърпички до болни места, се изцелявали. Всички се стремели да докоснат ковчега и мнозина болни и бесновати се върнали вкъщи здрави.

Из духовните наставления на стареца Иоан, затворник Сезеновски

“Глупачка си ти - казал затворникът в отговор на оплаквания - нима не знаеш, че без врагове никой не може да премине в Небесното Царство? Трябва да благодарим на онези, които ни обиждат и охулват, без да имаме вина, защото те са наши благодетели. С охулването си те ни помагат да заслужим венци от нашия Спасител и Господ, Който Сам е пример за нас, защото, висейки на кръста в ужасни страдания, не е укорявал разпващите Го, а се е молел за тях на Своя Бог-Отец: *Отче, прости им, защото не знаят какво правят!* Не знаят това и нашите оскърбители, понеже действат под влияние на духа на тъмнината. Да намразим него, а за клеветящите и оскърбяващите ни нека всеки път да се молим: “Господи, помилуй ги, защото не знаят какво правят!”. По този начин ще се разпваме с разпналия се за нас Господ Иисус на кръста, който Той дава на всекиго от нас в съответствие със силите ни”.

*

“Не дойдох при теб - казал той, - но бесовете надават силен грохот в дола, радват се, че хората са те смутили, така че трябваше да ти дойда на помощ. Нима не знаеш или никога не си чувала четенето в Светото Евангелие, че *блажени сте вие, когато ви похулят и изгонят и кажат против вас лъжовно каква и да е лоша дума* заради Господа (Мат. 5:11). Ето, ти служиш на мен, непотребния, единствено заради Господа. Знаеш добре това и затова не бива да се смущаваш от празните думи на празни и злоречиви хора, отдали дар словото си в служба не на Бога, а на сатаната. Вместо да се радваш за понесеното безчестие, ти плачеш и се съкрушаваш и с това радваш врага и показваш, че в теб има много тщеславие и гордост”.

*

Веднъж старецът дал на една своя почитателка да изпие чашка чай с необикновено приятен вкус и след това налял друга чашка чай, но горчив и неприятен, така че тя не могла да го пие.

“Чаят невинаги е вкусен - казал затворникът, - такъв е и животът ни. Затова трябва да се обучаваме да понасяме еднакво сладкото и горчивото в него, да не се мамим от радостите и да не ни тежат скърбите, а за всичко да благодарим на Бога, тъй като при благополучие Господ ни дава средства да правим добро на ближните си, а при скърби и лишения ни довежда до молитва за нуждите ни, която сама е Негов дар”.

Старецът иеросхимонах Стефан Вятски (1830-1890)

Старецът Стефан е бил известен не само на хилядите хора, които са посещавали неговата пустиня, но и на хилядите читатели на духовните му книги, издавани от светогорския манастир “Св. Вмчк Пантелеймон”. В скита, който се намирал в малкото село Филейка край Вятка, идвали от хиляди версти - толкова голяма била известността на стареца и толкова нужни били съветите му за хората.

На стареца му се наложило доста да странства - подвизавал се и в Соловецката обител, странствал по светите места на Русия, търсейки нови наставници и ръководители в духовно-подвижническия живот. Ходил в много добре уредени манастири, търсейки ръководител - опитен в духовния живот старец. Накрая Симеон (така се наричал старецът в света) стигнал до манастира на преподобни Нил Сорски. Там по онова време се славел с духовната си мъдрост и със светостта на живота си старецът иеромонах Нил.

Като погледнал с прозорливите си очи младия Симеон и като предвидл благодатта, която щяла да почива на него, старецът го благословил да отиде в родния си край да учи децата и му казал: “Там ще получиш спасение”. Като се върнал у дома, Симеон изкопал в планината пещера, поставил в нея дървена колибка, в която можело само да се седи, да се стои или да се лежи, но не и да се ходи, без врати, с два прозореца - един отдолу, през който той едвам се промъквал, и друг отгоре, под тавана.

По примера на древните отци Симеон си сложил железни вериги, приемал съвсем малко храна, и то - в два часа следобед, а вечер изобщо не се хранел.

След като загубил майка си, единствения човек в родното семейство, Симеон отново тръгнал да странства по манастирите и по светите места, с цел да посети също и Света Гора. Неговият брат му дал за път само петдесет копейки, но той все пак тръгнал, надявайки се на Божията милост.

Като стигнал до Саровската пустиня, Симеон останал там и живял пет месеца, бил на послушание в магерницата и ходел на певницата, за да изпълнява задълженията на канонарх, тъй като притежавал звучен, приятен глас.

От Саровската пустиня тръгнал към Киев, по пътя се отбил в Глинската пустиня.

Продължавайки да пътешества, Симеон посетил Света Гора. Там прекарал зимата в келията “Сретение Господне”. На връщане Симеон минал през Таврическа губерния, където отседнал при свой роднина и останал при него цяла година, като обучавал децата му.

Оттам Симеон Петрович отишъл в новооткритите скитове в Таврическите планини и там, измъчван в продължение на две години от малария, едва не умрял и едвам успял да си отиде вкъщи.

След като се завърнал у дома, той се преместил от предишната келия в друга, дървена, построена от него вече на земята. Това станало през 1862 година.

Не можел да припечели къшей хляб с нищо друго, освен с едно умение - да учи децата от околните села на четмо и писмо.

Като се отрекъл от света, Симеон възлюбил пустинния живот.

Макар и да се отрекъл от света, той обичал всички хора и им помогнал с каквото можел, предимно с молитвата си. А особено много обичал боговенчания самодържец на руската земя и винаги се молел много усърдно за него.

През нощта срещу 4 април 1864 година той не спал, а се молил, като произнасял непрестанно: “Господи, спаси Царя”. И чак след това научил, че на 4 април е имало покушение срещу живота на император

Александър Николаевич, но Господ по милостта Си спасил скъпоценния живот на императора за благо на цяла Русия.

През 1870 година Симеон пътувал до Иерусалим, за да се поклони на Гроба Господен и на други свети места в Палестина, и оттам за втори път посетил Света Гора. Живеейки на Атон, той продължавал заниманията си с духовна литература, ползвайки се от съветите на отец Иероним - духовника на манастира "Св. Вмчк Пантелеймон", който го обичал заради душевната му доброта и откровеността му, затова и го благословил да живее в уединената келия на светогореца отец Серафим. Но Симеон не можал да живее дълго на Света Гора, теглело го към родината, и отец Иероним го благословил, като казал: "Такава е Божията воля - да живееш в родината си. Върви с мир Божий".

Като се завърнал у дома, Симеон отново започнал да се занимава с децата.

На 23 февруари 1877 година, на 46-годишна възраст, той бил постриган в монашество с името Стефан. На следващия ден го посветили за иеродякон, а на третия ден го ръкоположили за иеромонах. Но той не могъл да служи дълго поради слабото си здраве. След седем месеца бил освободен от службата в слободския манастир "Въздвижение на Честния Кръст Господен" и започнал да живее в същата пустинка, в която живеел и по-рано.

"Това ми бе дадено от Бога - казвал отец Стефан, - за да мога да се занимавам с писане на нови книги". Сега той ги издавал за светогорския манастир "Св. Пантелеймон".

Храната на стареца се състояла от черен хляб и картофи, донасяни от селяни - поклонници, чиито деца бил обучавал преди това.

Животът на подвижника не минавал без скръбни изкушения. Веднъж, по време на уединението си в гората, като се уморил, той легнал да отдъхне и заспал. Сънува, че при него долетели множество черни птици, които започнали да го кълват. Отец Стефан се събудил от силна болка, но не видял никого в келията. Като забелязал по тялото си множество синини, той разбрал, че това било вражеско нападение.

След като живял шест години в гората като иеромонах, през 1883 година старецът построил в пустинката си малка църква.

Мълвата за богоугодния живот на отец Стефан започнала да се разпространява все по-надалече и по-надалече, за което много помагали книжките, написани от него, които бързо се разпространявали сред народа и били четени с любов от мнозина.

Скоро в скита на стареца започнали да се подвизават вече шестима обитатели. Към стареца се занижали поклонници. Мнозина идвали отдалеч: кой - да получи благословение, кой - да помоли за съвет и за светите му молитви. Той не връщал никого, на всички идващи давал спасителни съвети и наставления, иконки и написани от него книжки и всички си тръгвали, получавайки голяма полза за душите си и духовно утешение.

Старецът Стефан желаел всички хора да се спасят, да достигнат до познание на истината, да укрепнат чрез Божието слово и за целта раздавал книжките си безплатно на мнозина. Особено много хора го посещавали през месец май, когато народът отивал на Великая река при чудотворната икона на светителя Николай Чудотворец. Пустинната местност на отец Стефан се намирала на около една верста от село Филейка, покрай което минавали двайсетина хиляди души на път за Великая река. И когато отец Стефан построил църквата, почти всеки, който е минавал покрай Филейка, се отбивал при него. По това време старецът Стефан раздавал хиляди книжки на поклонниците.

Когато църквата на отец Стефан била украсена вътрешно с иконостас и с икони, той пренесъл в храма от килията си икона на свети Пантелеймон с частици от мощите и започнал да служи пред нея молебени. Слухът за тази икона се разпространил надалеч и в скита започнали да докарват болни. Старецът служел молебени за тях и ги помазвал с елей от кандилцето пред иконата на великомъченик Пантелеймон, и мнозина, според вярата им, се избавяли от недъзите си.

Отец Стефан отдавна желаел да основе около Филейка манастир и затова молел Господа да му помогне в това начинание, и през 1889 година близо до селото с указ на Светейшия Синод бил основан общежителен

манастир, носещ името на благоверния велик княз Александър Невски, по устава на Света Гора, в памет на чудесното избавление на господаря император и на цялото царско семейство при катастрофата на императорския влак на 17 октомври 1888 година. За управляващ на манастира със званието ктитор е бил назначен иеромонах Августин, който дълго бил живял в манастира “Св. Вмчк Пантелеймон” на Света Гора.

Църквата, построена от отец Стефан, била осветена на 27 юли 1889 година, в чест на Успението на Божията Майка.

През 1890 година, през Великия пост, старецът се разболял тежко и болестта му продължила около месец. После сякаш започнал бързо да се поправя.

Старецът знаел за скорошната си кончина - на 10 юли 1890 година при него бил един поклонник от Кронщат и старецът го помолил да предаде една негова книга на светия праведен Иоан Кронщатски и да го помоли за молитви за упокой на иеромонах Стефан.

През 1890 година, на празника Успение на Просвета Богородица, щом ударили камбаната за Литургия, старецът мирно отишъл при Господа, за което и жадувала душата му през целия му живот. Така се изпълнило предсказанието му: “Ще почина на 15 август”.

Из духовните наставления на стареца Стефан

След многократни пътувания старецът пише: “След като опитах много неща през живота си, не намерих нищо по-добро за мира и спокойствието на душата ми от умереното приемане на храна, пребиваването на едно място и усърдното занимание с Божието слово. Защото от това произлиза отдалечаване от всички суетни хора, постоянно богомислие, очистване на сърцето, озаряване на ума, който, проглеждайки в тайнствения живот на бъдещия човек, успокоява душата с небесна тишина. За начало на всяко зло служи угаждането на стомаха и грижата за временното, така и за изпълнение на добродетелта и за път към блаженството служи въздържанието в храната и занимаването на ума с духовно размишление. Душата на такъв човек се огражда с дълбок мир, умът бива обзет от безмълвие и сърцето почива под Божия покров - от него не се чуват смехотворни думи, в очите се забелязват сълзи, а вътре - скръб по Бога, която и води душата му към спасение”.

*

“В Писанието е казано: *Горко на един* (Екл. 4:10) - казал старецът Стефан, - и това е много вярно. Ето, когато живееш сам, срещнах много скръб - обземаха ме тежка мъка и тъга от униение, които изпълваха сърцето ми, и намирах утеха само тогава, когато вземам Псалтира на руски и чета дотогава, докато потекат сълзи. Когато поплача насаме пред Бога, тъгата от униенето и тежката мъка преминават и в душата ми наставя мир и радост в Господа”.

*

“Не се грижете за това - казал старецът Стефан, - да изпълните колкото се може по-бързо правилото си с Иисусови молитви. Старайте се, сърцето и умът Ви да участват в молитвата към Господа и да намират цялото си благо в общуването с Него”.

Най-добрият начин за извършване на безмълвна Иисусова молитва, умствена или духовна, според наставлението на стареца Стефан, се състои в следното: насочи вниманието или ума към сърцето и наблюдавай в него да не възниква никаква странична мисъл, а вътрешно казвай: “Господи Иисусе Христе, Сине Божий, помилуй ме, грешния”.

И ето това просто молитвословие довежда душата до премирно състояние - вселява в нас Божието царство, поражда дивно утешение, невъзмутимо от нищо упокоение в Бога.

*

“Който презира всичко земно - казал старецът - и избира само Благата вест, по думите на Господа (виж Лук. 10:42), - поучението в закона Господен, умът му скоро се откъсва от този живот и се устремява към небесните блага, и душата му се радва с радост в Господа. И затова Ви моля, братя, поучавайте се с радост в четенето на Божието слово - при четене или при слушане на Божието слово душата може бързо да се очисти от лошите дела, думи и помисли, както и Господ е казал на учениците Си: *Вие сте вече чисти чрез словото, що съм ви проповядвал* (Иоан. 15:3). Затова и ние трябва да се очистваме от греховете чрез словото Божие, за да получим вечен живот, защото там (тоест в Небесното Царство) *няма да влезе нищо нечисто* (Откр. 21:27) - е казано в Писанието. И така, хайде и ние да внимаваме в думите на апостол Павел, който казва на всички нас: *Словото Христово да се вселява у вас изобилно с всяка премъдрост*. И затова нека да се вразумяваме *един други с псалми, славословия и духовни песни* (Кол. 3:16). И затова, който чете Божието слово, с вяра в него, той по същия начин, както планината Сион, по думите на пророк Давид, *няма да се помръдне* вовеки (Пс. 124:1). И ако имате привързаност към земните неща или към парите, молете Господа със сълзи да ви избави от привързаността към земните придобивки, а да нарани сърцата ви с любов към Него. “Защото - казва свети Максим Изповедник - този, чийто ум е привързан към някаква вещ, не обича Бога”. И Царството Небесно е приготвено само за ония, които обичат Бога (виж 1 Кор. 2:9). Затова изработвайте спасението си *със страх и трепет* (виж Фил. 2:12)”.

*

“Ако някой има нещо излишно - казал старецът Стефан, - трябва да го дава на бедните, и когато дадете на бедните излишното си имущество, ще получите голяма духовна радост, а в съдния ден ще получите милост от Господа, тъй като *милостивите ще бъдат помилувани* (Мат. 5:7). Където и да живеете, не се привързвайте към нищо земно и най-вече не спестявайте пари. Така ще бъдете мирни и спокойни духом и Господ няма да ви изостави в нищо. Затова ми е тежко да гледам как много хора не обръщат внимание на Господнята заповед - да оставят заради Господа имуществото си - те биха били спокойни и биха получили стократно тук и биха наследили вечен живот. Но всички са обърнали ума и сърцето си към търсенето на видими блага и от това душите им умират в светска скръб, защото апостолът казва: “Скръбта по този свят *докарва смърт*” (2 Кор. 7:10). Вярвайте, говоря ви със сълзи, вярвайте на всички Господни, апостолски и пророчески думи. Всичко в тях е само истина”.

*

“Вследствие на честото причастяване със Светите Тайни - е казал старецът - ние се освобождаваме от скверни и лукави помисли и в нас расте духовният плод: любов, мир, дълготърпение, милосърдие, кротост, въздържание. Преди изповед пазете мълчание, за да осъзнаете по-лесно греховете си, преди да отидете при духовника и да се изповядате със съкрушено сърце - чистосърдечно, без срам, - защото само тогава мир и радост ще обземат душата”.

*

“Милостинята е ценна и пред хората, но тя е несравнено по-ценна пред Бога. Затова винаги съм ви казвал и сега пак ви казвам: давайце милостиня, винаги давайце. Милостинята е ценна за нуждаещия се човек - сам съм изпитал това върху себе си. Казвал съм ви как къшей корав хляб ме е карал понякога да проливам горещи сълзи и да прося от Бога милост за милостив човек”.

*

“Вярвайте на Господните думи: *Блажени бедните духом, защото тяхно е царството небесно*. Съзнанието за собствената бедност в добродетелта, чувстването на окаяността на собствената душа, служейки като подбуда за богоугоден живот, прави всеки наследник на блаженство. Само не се отчайвайте за Божието милосърдие, а от дълбините на душата си викайте: “Боже! Бъди милостив към мен, многогрешния”.

Вършите ли някаква работа или стоите без работа, намирате се вкъщи или отивате някъде, седите или лежите, винаги и за всичко осъждайте себе си. Колкото е възможно по-често си припомняйте: “Всички хора живеят по-добре от мен. Всички са като хората, само аз живея като скот”.

Ако постоянно осъждате себе си и при всеки случай укорявате самите себе си, вярвайте на Бога, че не ще загинете. Ето ви и още един истинен свидетел - апостол Павел, който казва: *Ако бихме изпитвали (слав.: осъждали) сами себе си, нямаше да бъдем съдени* (1 Кор. 11:31), тоест ако през настоящия живот сами осъждаме себе си, в бъдещия живот няма да бъдем осъдени от Бога. Надявайте се на Божията милост, надявайте се, а живота си укорявайте. Обичайте Милосърдния Бог, обичайте Бога, Който милва грешниците; а самия себе си намразете. Бъдете готови пред всеки човек да се смирите, на всеки човек да паднете в нозете или поне да се поклоните ниско. Ако забележите, че сте огорчили някого с нещо - старайте се да се поклоните и със смирение да поискате прошка”.

*

“Не се противопоставяйте на волята на родителите си, не ги огорчавайте. Спомняйте си предишните трудове на баща Ви. Никога не забравяйте страданията на майка Ви, денонощните ѝ грижи за Вас, когато сте били малък. Колко безпокойства е имала винаги, колко неприятности от различен характер е търпяла и тогава от Вас. А ако и сега ѝ причинявате още някакви огорчения, помислете как Господ ще бъде милостив към Вас, след като Вие се оказвате немилостив към най-големите си благодетели? Как Бог ще умиротвори душата Ви, след като живеете немирно с Вашите родители? Затова Ви моля, ако действително желаете спасението на душата си, всеки път, когато родителите Ви бъдат огорчени от Вас, някъде насаме да им се поклоняте в нозете и сто пъти през този ден да молите от Бога милост за себе си със земни поклони”.

*

“Полагайте грижи за молитвено четене на акатисти. Самопринуждавайте се да прочитате всеки ден поне по един акатист. За успокояването на душата Ви ще бъде добре и в нощите срещу неделни дни и срещу празници да спите някъде сам и да правите поне по десет поклончета като начало на своето спасение. А в неделни дни и на празници непременно ходете на Литургия, иначе няма да бъдете мирен в душата си”.

*

“Трябва да си избирате съпруга не с очи, а със сълзи, защото много неща при човека зависят от жена му, която може да лиши мъжа си от всичко - както Ева е лишила нашия праотец Адам от вечно блаженство. Затова е доста опасно да разчитате в този случай на себе си или на съвестта на другите. Който се прелъстява само от видимото, не ще се порадва, а по-скоро ще се наплаче от своята прелъстителка. И ще е добре, ако плаче само тук, на земята, а то и във вечността ще плаче заедно с нея и злобно ще скърца със зъби срещу нея”.

*

“Ще бъда щастлив, когато постъпвате така: сутрин се молете за това - през деня да не се сърдите за нищо, макар и нещо да стане не така, както Вие бихте искали. Кто злится, тот с дьяволом дружится, тоест, който се сърди, дружи с дявола. Той е негов ученик. Христос казва: *Поучете се от Мене, понеже съм кротък и смирен по сърце, и ще намерите покой за душите си* (Мат. 11:29). Ако някога се разсърдиш, тогава и скърби за това, че не си Христова послушница, а си приятелка на Неговия противник - дявола”.

*

“Злословието погубва душата и затова обуздавай езика - е казано в Писанието, - и ще поживееш мирно и тихо (виж Сир. 19:6). Адът души женските души най-много за злия език”.

Старецът Гавриил (Зирянов) (1844-1915)

На младини старецът Гавриил е бил послушник в Оптина пустиня. Оптинските старци преподобните Амвросий, Иларион, Исакий, старецът Мелхиседек и други съзидали и възпитали в бъдещия подвижник дух на старчество и на монашеско смирение, дух на кротост и на детски трепетна любов към Бога. На стареца му се случило да се подвизава в много манастири, но той винаги помнел Оптина пустиня и нейните велики подвижници.

Прикован към постелята от внезапно и тежко заболяване, той бил постриган във велика схима на 5 октомври 1892 година и в борба с телесните скърби придобил голяма Божия благодат, като към предишните си дарове получил и дар на боголюбие и дар на лекуване (след молитва) на душевни и телесни недъзи. Пет години бил прикован старецът Гавриил към постелята от тежкото си заболяване, за което си спомнял с най-голямо умиление през целия си следващ живот. Отначало го поставили на лявата страна. Лежал в това положение година и половина, без да става и без да се обръща на друга страна, после го обърнали на дясната страна и старецът лежал на нея също година и половина, и накрая лежал по гръб още две години.

През първите три години старецът бил едва жив и умираше всеки ден по три, пет и повече пъти от слабост на сърцето. Но духом бил доста бодър и радостен. Виждал е, че Господ му дава не само болест, но и сила да понася страданието - да търпи болестта като средство за очистване на греховете, и затова радостно приемал болестта като дар Божий, като послушание и дело, което му се дава за спасение на душата и за слава Божия. Радвал се на това, че вече е невъзможно да греши, че е отстранен от всяка суета и пристрастие...

Когато старецът започнал да се понадига в леглото и по малко да седи, лекарят му разрешил да приема посетители. Отначало те били малко - предимно братя от манастира и селяни от близките села. Но броят им постепенно нараснал до такава степен, че на стареца му се наложило дори да прегради вратата на стаята си със специална решетка, за да не може народът да го притиска. Веднъж от напора на народа в коридора, стоящите най-отпред така започнали да притискат стареца в леглото му, че едва не го задушили. След този случай направили решетката. Хората идвали до нея, слушали думите на стареца или отговорите му на отделни въпроси, получавали благословение и си отивали. Край килията му винаги имало тълпа. Но старецът започнал да се уморява от разговорите и тогава започнал да раздава на посетителите листчета с религиозно-нравствено съдържание. Обикновено слагал листчетата под възглавницата си и без да подбира, давал точно това, което по съдържание подходило на духовните нужди на питация.

На стареца не му се искало да гледа идващите при него - боял се да не се отклони от боголюбието, затова говорел с тях, като се стараел да не си отваря очите. Но макар посетителите да мълчали, старецът чувал мислите им, сякаш разговарят с него. Когато това се случило за първи път, посетителите се уплашили и се изумили, а старецът продължил да отговаря на мислите им. Те дори заплакали. И Старецът започнал да се досеща, че те не говорят само по това, че щом отвори очи, вижда, че устата им не се движат, а същевременно той продължава да чува думи. След този случай старецът започнал да се пази от това - да открива дара си пред хора и преди да отговори, внимателно се вглеждал дали действително го питат с думи. Имало доста такива случаи.

В стремежа си да има чистота на сърцето и да я поддържа, старецът през цялото време се стараел да си припомня предишните си грехове, каел се за тях пред духовника си и често се причастявал със светите Христови Тайни. От това винаги се е чувствал по-бодър, по-жизнерадостен и свободен от всичко светско. Същевременно и здравето му постепенно се възстановявало. Той можел вече сам да се повдига и да седи в леглото, можел да чете книги и да пише.

Веднъж, седейки в постелята, старецът четял житието на преподобни Серафим Саровски. Към края на книгата му дошла мисълта: "Ако Божият угодник ми помогне да стана и да ходя, ще поръчам да нарисуват негова икона на кипарисова дъска!", и после, продължавайки четенето, забравил за това. Довършил книгата

за преподобния, затворил я и без каквато и да е мисъл, сякаш в унес, се изправил на крака и занесъл книгата в молитвената стая, сложил я на мястото ѝ между другите книги и се върнал до леглото. И едва сега сякаш се събудил от сън и забелязал, че е на крака, а до този момент не бил ставал от пет години!... Но все пак се уморил от ходенето, и лежейки, не преставал да се удивлява как така е успял сам, без чужда помощ, да стане и да занесе книгата. И тогава си спомнил за желанието си да нарисува икона на преподобни Серафим. Но как да я нарисува? Божият угодник още не бил прославен.

Старецът споделил затруднението си по този въпрос с отец Висарион и той му дал добър съвет: да нарисува икона на явяването на Божията Майка и на мъчениците девиси на преподобни Серафим - и там да бъде изобразен и сам преподобният. Старецът така и направил. После тази икона навсякъде била негова килийна икона.

Със страх и благоговение приел старецът през 1902 година игуменството в Седмиезерската пустиня. Осъзнавайки цялата отговорност за спасението на братята и за благоустройването на обителта, той винаги се стараел да има пред очите си светите примери на оптинските игумени - на преподобни Моисей и на преподобни Исаакий - и да им подражава в мъдрото съчетаване на духовното преуспяване на братята с външния ред и благополучие.

Към грижите и трудовете по стопанството старецът присъединил и трудове, свързани с духовното възпитаване на братята и на обръщащите се към него за наставление миряни. Никога не отказвал на братята беседи и изповед, тъй като мнозина, както и преди, желали да го имат за свой духовник. А на духовните си неманастирски чеда често пишел дълбоко назидателни писма.

По това старецът вече бил известен далече извън пределите на родната епархия; сред високопоставените покровителки, почитателки, а по-късно и духовни чеда на стареца, била и преподобномъченицата великата княгиня Елисавета, която почти ежегодно посещавала пустинята и присъствала на всички манастирски служби. За тази високопоставена гостенка не била приготвяна специална маса, а ѝ поднасяли храна на общата братска трапеза.

Поради клевети на недоброжелатели старецът бил отстранен от игуменството и когато игумен Иувеналий - който устройвал тогава Елеазаровата пустиня (недалече от Псков) на общежителни начала, поканил при себе си братя от Глинската пустиня и много се нуждаел от мъдър наставник - старец - повикал стареца Гавриил, той се съгласил.

Първоначално след настаняването си в новото помещение старецът се опитвал да ходи на службите в храма. Но старинният каменен манастирски храм неведнъж причинявал у него силна простуда, така че той боледувал и известно време дори не можел изобщо да излиза от килията си. А с настъпването на есента и на влажното време му се наложило окончателно да се откаже от присъствие на църковно Богослужение. В замяна на това започнал усилено да се занимава с Иисусовата молитва. И преди това той винаги, може да се каже, е "дишал" с нея, обучавал другите и дори написал и напечатал цяло поучение за нея. Но сега той започнал да се занимава с молитвата с повече труд и усилие, поставил си за задача да казва ежедневно по броеница по дванадесет хиляди молитви: "Господи Иисусе Христе, Сине Божий, помилуй ме, грешния". Освен това без пропуск е изчитал полагащите се според устава на Светата Църква служби: полунощница с катизма, утрень, часове - 1, 3, 6, 9, вечерня и вечерие, и килийно общо правило, тоест три канона - на Спасителя, на Божията Майка и на Ангела пазител с акатисти. При това никога не отказвал на никого беседа или дори обикновен разговор, приемал идващите при него богомолци, пишел писма, четял Псалтира, Свещеното Писание и съчинения на свети отци. Въобще, трудел се с всички сили и само Бог знае как е могъл да издържа това натоварване на ума и кога си е давал почивка. Наистина, от напрегнатостта в Иисусовата молитва се появило силно главоболие, но той не отстъпвал - прилежно извършвал своите дванадесет хиляди молитви.

Врагът на човешкия род явно е бил много ядосан на стареца молитвеник. Веднъж, както съобщил сам старецът, по време на занимание с Иисусовата молитва, седейки в стаичката си на креслото, той внезапно видял, че през вратата влязъл някакъв черен-пречерен космат човек, приличащ на циганин, по определението на стареца; влязъл и злобно заявил: "И оттук ще те изгоня!...". Старецът само го погледнал и

му отговорил със смирение: “Е, какво пък - да бъде Божията воля!...” - и продължил молитвата си. А явлият се изчезнал също така безшумно, както се появил. Впоследствие старецът почти никога не говорел за това, но не забравил за тази закана.

Скоро почитатели на стареца му построили на територията на пустинята къщичка - уютна, светла, достатъчна за стареца и килийниците му.

Като се заселил в нея, старецът към предишния си молитвен труд сега истински присъединил и духовно ръководство на хората, които се обръщали към него във все по-голямо количество, тъй като народната мълва започнала бързо да разпространява вестта за пристигането на новия старец - великосхимник.

Невъзможно е да бъде предадено цялото съдържание на беседите, съветите, наставленията, които са били дадени от стареца от този момент нататък, но всички те били запечатани с дълбочината на неговата благодатна мъдрост, крепка вяра и молитвеност, и дори прозорливост. Умолявал всички най-вече да живеят в мир, да прощават на всички и никого да не осъждат, да пазят чистота и целомъдрие и да вършат всичко според евангелските заповеди. И било удивително как понякога в съвсем прости думи, наглед обикновени и непривличащи вниманието, той изказвал някаква истина и тези думи оказвали мощно въздействие върху питация - довеждали го ту до сълзи на умиление, ту до страх, ту до разбиране на пътищата на спасението, ту до пълна добра надежда при абсолютна безнадеждност и привидна безизходност на житейската ситуация. Случвало се старецът да каже: “Надявай се на Бога... Господ няма да те изостави!”, и това вече било достатъчно, вярвали му, възкръсвали духом и утешени се завръщали къщи. И житейските обстоятелства действително се оправяли.

Имало много случаи, при които старецът, без да изчаква да получи писмо, сам пишел на някого, който се намирал в тревога и грижи, и после винаги се оказвало, че писмото му вече било отговор на тягостни недоумения или на скръбни чувства и затова е пристигало тъкмо навреме, донасяло е разрешение на съмненията и утешение.

Но трябва да кажем, че старецът по всякакъв начин се стараел да замаскира прозорливото си “чувство” ту сякаш като шега, ту превръщайки всичко в нещо “просто” и “обикновено”. А същевременно състоянието на душата му било добре известно - той сякаш четял в отворена книга, без да проявява това външно. Веднъж един близък човек съгрешил пред него и тъкмо се канел да отвори уста и да разкаже на стареца за падението си, когато старецът вече казва: “Знам!” - “Как така?” - “Ами ей така... Чувствителен съм към тези неща”. И затова на изповед понякога помагал с въпросите си, сякаш предварително знаел за определени грехове.

Вестта за новия благодатен, мъдър и любвеобилен старец довеждала в Елеазаровата пустиня все нови и нови богомолци. Някои от тях често се обръщали към стареца и заради телесни болести.

Изцелените със сълзи се кланяли в нозете на стареца и му благодарели за изцелението. Но той, споделяйки радостта им, отбелязвал внушително: “Аз нямам нищо общо с това - благодарете на Небесната Царица!...”. Но тъй като подобни случаи не оставали неизвестни за народа, старецът започнал да прибягва повече към някакви прости лекарства, давайки на болните капки и прахчета, и излекувал мнозина от сериозни и тежки заболявания. Но при все това често му се случвало да чува от тези, на които е помогнал да оздравеят: “Вие и вода да благословите, и от водата човек ще оздравее...”

Духовните чеда и почитатели на стареца виждали колко му е трудно сам да изчита всички църковни служби и заедно с това чувствали (макар старецът да не казвал нищо), че на големи празници му се е искало сам да отслужи Литургия, но същевременно вече нямал сили да ходи в храма и да стои на дългите служби. Затова в началото на 1910 година се появила идеята да построят за него домашна църквица, в която той да може винаги сам да служи или въобще да има утешение от църковната служба.

Било решено към една от стаите да се построи от източната ѝ страна малка дървена пристройка за олтар, да се събори стената към стаята, и да бъде сменена с иконостас - ще стане доста удобен храм. Господ предразположил и преподобномъченица великата княгиня Елисавета да вземе участие в това. Тя се съгласила да даде първоначално известна сума, а след това дарила икони за иконостаса (чието изографисване било направено по неин замисъл и под нейно наблюдение), свещници към него, покривало за

престола и жертвеника и богослужбни одежди за стареца. На освещаването на храма се събрали мнозина духовни чеда на стареца. Сред тях били и преподобномъченица княгиня Елисавета и преосвещеният Инокентий.

При стареца всяко лято се стичали много богомолци и гости. От първите дни на май чак до края на август къщичката му била пълна, особено през последните четири-пет години. Там имало и висшисти (владици, архимандрити, иеромонаси, студенти, чиновници, свещеници), и хора от висшето съсловие, и хора от простолудието, и придворни дами, и съпруги на помещици, и търговци, и монахини от различни манастири, и при това - на цели групи и семейства. Никой, разбира се, не е броил колко посетители и гости са преминавали за едно лято, но на онези, които са били при стареца, им било известно, че няколко години подред на масата му са сядали от десет до осемнадесет души. Получавало се едно сплотено по дух семейство.

Всяка година при стареца идвали монахини и послушници от псовските женски манастири. Случвало се е да се съберат по цели певници, със собствени ноти и диригенти, и тогава в храма на стареца имало служба след служба. Певците говеели и сами изкарвали всенощните бдения и литургиите.

От 1912 година старецът започнал забележимо да губи сили.

Все по-често споменавал за своята смърт. Духовните му чеда започват да плачат и да го умоляват да поживее още, поне заради ползата за тяхното спасение. Старецът сякаш не можел да откаже:

- Да... жал ми е за вас. Така ми е жал, че думи не ми стигат!

Когато през юли 1914 година започнала войната, старецът бил силно разтревожен. Преживявал всички понататъшни събития някак особено напрегнато. Ако мобилизирани отивали на война, душата го боляла за тях, благославял ги с голяма любов. Когато родители модели стареца да се помоли за синовете им на фронта, той приемал присърце тези молби и сам поменавал имената на бойците. Като не се задоволявал с молитвите и прошенията, които Светейшият Синод препоръчвал да се отправят по време на богослуженията, старецът допълнително прочитал от себе си различни канони и молитви за победа над германците и въобще по всякакъв начин молел Бога да помогне на Русия. Силно се интересувал от всички сведения за хода на войната и когато имало радостни новини, буквално викал "ура" из цялата къща. Но ето, през 1915 година започнала поредица от тежки военни неуспехи. Осиротелите, вдовиците и скърбящите за загубата на близки станали много. Тази маса от скръб някак си го смазвала. Той изнемогвал от неутешимите жалби на хора, търсеци от него утешение и подкрепа.

Военните тревоги и лошото здравословно състояние на стареца накарали духовните му чеда да го помолят да се премести някъде на друго място. Старецът сам избрал Казан и на 24 август заминал там с двамата си килийници. В този град той и отишъл при Господа на 24 септември.

Духовни поучения на стареца Гавриил

Питате как да се борите против страстните помисли? Според свидетелството на опитни подвижници, тази бран много се облекчава от усърдната молитва към Пресвета Дева Богородица, а също и към тези светии, които сами са водили тежка борба с пожеланията или са претърпели мъченичество заради целомъдрието. Молитвата към тях угася като небесна роса нажежените стрели на лукавия. Необходими за запазването на душевната и телесната чистота са също честата изповед и причастяването със светите Тайни на Тялото и Кръвта Христови. Общо взето, при борба с която и да е страст е безусловно необходимо да се стараете да отклоните вниманието от връхлитащите Ви помисли по посока на любовта към Бога. До обзетата от любов към Бога душа не може да се приближи нито един нечист помисъл, както на горещ съд не ще кацне нито една муха, дори в него да е сипана най-вкусната гозба. Наранените от любов към Бога - казва преподобни Петър Дамаскин - дори не се хранят в продължение на много дни, забравяйки за телата си. А дори и да се хранят, изобщо не забелязват кога, какво и колко. При такова състояние на душата какви страсти могат да се приближат до нея? Като се предадат на Божията воля, такива хора с всички сили на душата се стремят към Единия Бог на любовта, както растението - към слънчевата светлина и топлина. Страстите

биват съкрушавани също и от искреното осъзнаване на своята немощ, от смирението, духовната нищета, ако те обхващат цялата душа и се простират върху всички разположения, желания, мисли. Не бива да имате пристрастие дори към предметите от първа необходимост, например към облеклото, към съдовете и към други подобни, тъй като пристрастието и към най-незначителната вещь погубва чистотата на сърцето, подобно на това както и един нокът на орела, оплел се в мрежата, не му позволява да литне към небесата, към родните му висини. “Затова и става така - казва авва Моисей, - че някои, като се отказаха от многобройните си имоти, не се освободиха от предишното си пристрастие към вещите. Те биват смуцавани от гняв за най-маловажни предмети, например за ножичка, калемче, перо и други, и така пазят книгите си, че не дават на никого да ги чете, не позволяват на другите дори и да ги докоснат. В това, от което биха могли да придобият израстване в търпението и любовта, те намират повод за нетърпеливост и гибел. Такива никога не могат да постигнат съвършената, описана от апостола любов (виж 1 Кор. 13:2-7).

Прекрасен съвет за постигане на безстрастие е дал авва Доротей на своя келар: “Ако не искаш - казва той - да изпаднаш в ярост и злопаметност, изобщо нямай пристрастие към вещите и не се безпокой много за каквито и да са съдове, впрочем, не ги и пренебрегвай. Ако някой иска да вземе нещо от теб, давай. Ако поради небрежност или пък някак случайно някой от тях се счупи или се изгуби - не скърби. Но трябва да правиш това не поради нехайство за манастирските съдове, а поради желанието да се запазиш без смущение. А можеш да постигнеш това, когато се разпореждаш с всичко не като със свое, а като с Божие имущество, което ти е поверено за употреба”.

И така, нека да ходим като настойници в дома на Владиката, пред очите Му, тогава от само себе си ще се появи страх Божий. Той ще стане непогрешим ръководител във всичките ни дела и човешкият съвет ще ни стане ненужен. *Начало на мъдростта е страхът Господен; здрав разум имат всички, които изпълняват Неговите заповеди* (Пс. 110:10).

*

“Не бъди тщеславен! Тщеславният е безплатен слуга, труди се, а не получава награда. Както пробитият чувал не запазва в себе си това, което е поставено в него, така и тщеславието погубва отплатата за добродетелите. Въздържањето на тщеславния е дим, излизащ от печката - и едното, и другото се разсейва във въздуха. - Вятърът замита следите на човека; така и тщеславието унищожава всички добри дела и превръща милостинята и молитвата в нищо. Когато някой помисъл те възгордява и в сърцето ти се чуват славолюбиви доводи - тогава им отговаряй с думите на псалома: *Да бъдат обърнати назад, задето ме хулеха ония, които ми казваха: о, добре, добре!* (Пс. 69:4).

Смиреномъдрото сърце е съкровищница, оградена отвсякъде с Божията благодат, заграждение, *дето ни молец, ни ръжда ги яде, и дето крадци не подкопават и не крадат* (Мат. 6:20). Изобилието от здрави плодове навежда дървесните клони до земята; така прави и страхът Божий с добродетелната душа. Обработвай ума с поучаване в Божия закон, защото непрестанното поучаване в него изкоренява лошите помисли. Помни винаги Бога - и умът ти ще стане небе. Радвай се на смирението, защото от него се ражда голяма висота, която не може да падне”.

*

“Господ ни прощава всички грехове, освен смъртния грях. А този грях не може да съществува при тези, които, макар и да са много грешни и виновни пред Бога, могат, като паднат със смирение пред Бога, да проливат сълзи на покаяние и да принесат разкаяние за всичко пред духовния си отец.

Смъртният грях - това е упоритата неразкаяност, когато грешникът в ожесточението си стига дотам, че не може да се покае от цялото си сърце. Така ни учат светите отци на Църквата да разбираме смъртния грях. Господ е Единственият Лекар на душите и телата ни. Той лекува всички греховни рани и телесни скверноти на тези, които се обръщат към Него с цялото си сърце.

По време на земния Си живот Той е изцелявал всички болни от душевни и телесни болести с докосването Си, със словото Си, а сега Той ни лекува чрез Тайнствата Покаяние и Причастие.

За тази цел Господ е учредил тук, на земята, Църквата с всичките ѝ пълномощия, с правото на прощаване и да развързва, да ни очисти чрез благодатните си тайнства от духовна и телесна нечистота.

Защото, в действителност, в светото тайнство Покаяние духовният ни отец ни освобождава и ни прощава всичките ни грехове, умити чрез разкаяние.

И колкото да е голяма телесната ни нечистота, ако е умита с покаяние, вече я няма. Тогава трябва да пристъпим смело и с вяра към светото Причастие, да приемем в себе си Самите Тяло и Кръв Христови, да приемем в себе си Самия Христос. А когато приемем с вяра и трепет Тялото и Кръвта Христови, то не само душата ни, но и тялото ни се очисти напълно от всичко греховно и нечисто и ни се дават благодатни сили за борба с греха.

Но врагът на нашето спасение - дяволът, често смуцава бедната ни душа. Желаете да ни отдалечи от Господа, той всява в нас различни помисли. Вследствие на тези помисли някои започват да мислят, че са толкова нечисти и грешни, че не могат да приемат Свето Причастие. И бедната душа се поддава на тези вражески внушения и горчиво бърка.

Ти вече си извършила половината - осъзнала си своята нечистота. Сега ти остава чрез това смирение да се умиеш чрез тайнството Покаяние и да пристъпиш към свето Причастие. Ако в тайнството Покаяние бъдем развързани от греховните си нечистоти, остава ни да приемем в своето очистено чрез покаянието сърце Тялото и Кръвта Христови, да приемем Христовата сила, която унищожава като огън всичко нечисто. А ако те смуцава помисъл, тогава, възлюбена, пребори го, защото той е от лукавия... Не се бой: голяма е Христовата любов към каещите се грешници.

Той не се гнуса от никого, стига само грешникът да се покае от цялото си сърце. Не отхвърля никого от тези, които жадуват за благодатната Му сила, за да се очистят от всички нечистоти на душата и тялото.

Простил е на разбойника.

Блудницата е умилена със сълзите си пречистите Му нозе и се е очистила.

С докосването си до Него кръвоточивата жена се е избавила от нечистотата си. А нима ти, възлюбена като приемеш Тялото и Кръвта Христови, няма да се очистиш?

Запали в сърцето си вяра, пристъпи смело към светото Причастие и не се поддавай на помислите на лукавия. Ако светената вода очисти всички нечисто, то още повече Тялото и Кръвта Христови ще очистят душата и тялото ти. Отхвърли съмненията, вярвай в Христовата сила и тя ще те изцели.

Всичко свято се дава тъкмо за това - да очисти нас, нечистите. И ако го приемаме с вяра, се очистваме. При покаянието трябва да има смирение. И блазе на този, който осъзнава своето недостойнство и греховност. За това Бог ще му прости всичките му беззакония...

Но ако някой при такова смирение се бои да пристъпи към тайнството свето Причастие, то той като че ли не вярва в силата на тайнствата, не вярва, че в тайнствата Господ лекува със Своята благодат душевните и телесни скверноти. Това неверие е от лукавия. Затова, възлюбена, след като се очистиш чрез покаяние, пристъпи с вяра и трепет към тайнството свето Причастие, за да получиш Христовата сила, която прави телата ни храм на Светия Дух".

*

“Питате ме как да живеете и как да се молите. Този глас на викация в пустинята се чува в мен и навсякъде, но си остава само глас на викация в пустинята... Сам не се научих - мога ли да науча някого?... Но ще се опитам да изпълня послушанието. Господи, благослови!

Казвате, че носите тежко послушание - и слава Богу! Каквото Ви възлагат - това е кръст. Заповядват Ви - това са гвоздеи, които Ви приковават към кръста!.. Носи игото Христово, този Христов кръст! “Раздай имуществото си, вземи кръста си и върви след Мен, и ще имаш съкровище на небесата” (ср. с Мат. 19:21).

“Раздай имуществото си” - отсеци волята си и послужи в самоотричане и послушание. Каквото ти възложат да носиш - носи го безропотно и при това осъзнавай, че си грешница, подобно на благоразумния разбойник, който на кръста е осъзнавал греховете си и оттам е зовял: *Помени ме, Господи, когато отидеш в Царството Си!* Нека и ние да зовем така към Господа Бога, както той е зовял на кръста. И ти на послушанието си зови: “Боже, бъди милостив към мен, грешницата!”. “Помени ме, Господи, когато отидеш в Царството Си!”. И скоро, скоро ще бъдеш в рая.

Ето, пред нас е Исус Христос, Той е безгрешен, а страда за нас на Кръста!... Тези лъчи на Неговото милосърдие падат върху нас и запалват в нас надеждата и пламенната вяра в Него, че Той, милосърдният, ще облекчи страданията ни, когато носим тези послушания заради Христа и заради нашето спасение. С Него да пострадаме, та с Него и да се прославим.

Не умеем да казваме молитви, но нека трудовете и послушанието да бъдат нашата жертва - вместо устна молитва. И нека сърцето ни да бъде чисто, съкрушено и смирено, и Бог не ще го презре, а ще го облачи - ще дойде и ще направи в нас Свое жилище. Само смирените сърца могат да бъдат престол и жертва, и ние - небе - тогава, когато Бог със Своята благодат се всели в сърцата ни.

И точно тогава ще заживеем с небесна радост, понеже ще ни заобиколят светите Ангели, пророците, апостолите, мъчениците, преподобните, праведниците и всички светии, които са просияли...

О, колко хубаво, колко весело ще бъде и да се умира в присъствието на такива помощници!... Тези, които се смиряват така, ще се възнесат тържествено пред Царя на Славата.

Измъчвай измъчвания те, смирявай и смекчавай сърцето си и то само ще те научи.

Завещание на стареца Гавриил за неговите духовни чеда

Скоро може би ще умра... Оставям ви в наследство голямо богатство, неизчерпаемо за всички. То ще стигне за всички, нека само да го ползват и да не се съмняват - и тези, които съумеят да го присвоят, ще живеят без лишения.

1. Когато някой се почувства грешник и не намира изход - нека се затвори сам в килията си, да чете канон и акатист на Пресладкия Исус Христос и излекуваният ще се утеши с плач...

2. Когато някой се намира в беда, каквато и да е тя, нека да чете молебен канон на Божията Майка (“Сполетян от много напасти...”) и за него всички беди ще изчезнат безследно, за срам на нападащите го.

3. Когато някой се нуждае от вътрешно душеосвещение - нека да чете с внимание 17-а катизма и вътрешните му очи ще се отворят, ще последва потребност да осъществи това, което е написано в нея, ще възникне потребност по-често да очисти съвестта си с изповед и да се причастява със светите тайни на Тялото и Кръвта Христови, ще се появи добродетелта на милосърдие към другите, така че да не ги клевети, а да страда за тях и да се моли. Тогава ще се появи и вътрешен Божий страх, в който ще станат явни за вътрешното око на душата заслугите на Спасителя, как Той е страдал за нас, обичайки ни... Ще се появи и благодатна любов към Него със сила на Светия Дух, Който ни поставя на всички подвизи, научава ни да ги извършваме и да търпим... В търпението си ще видим и ще почувстваме в себе си идването на Божието Царство в силата Му и ще се възцарим заедно с Господа, и ще се обожим...

Тогава настоящият свят ще ни изглежда съвсем не такъв, какъвто ни се струва сега. Впрочем, няма да го съдим, тъй като ще го съди Исус Христос, но ще видим светската лъжа и греха в света. Ще видим и истината, но само в Спасителя, и ще я черпим само в Него.

Лъжата! Виждаме я и не я виждаме... Лъжата - това е настоящият свят с всичките му бързопреходни прелести, тъй като всичко отминава и не ще се върне... А истината Христова ще пребъде във вечните векове. Амин”.